

DAVID M. BUSS

EVOLUCE TOUHY

STRATEGIE SEXUÁLNÍHO CHOVÁNÍ

PŘELOŽIL JOSEF HAUSMANN
S PŘEDMLUVOU EDUARDA BAKALÁŘE

DAUPHIN / VOLVOX GLOBATOR

2009

Knihá Davida Busse *Evoluce touhy* je první publikací v češtině, která přináší poznatky evoluční psychologie o sexuálních strategiích. Tento nový směr v psychologii se snaží rekonstruovat problémy, jež museli řešit naši předkové ve svém primitivním prostředí, a na jejich základě vysvětlit naše chování v současnosti.

Knihá pojmenovává a zpřehledňuje naše nevědomé potřeby, postoje, tužby a přání, čímž nám může pomoci k lepšímu porozumění různým partnerským/manželským rozporům, nevěrám, rozchodům...

David M. Buss (*1953)

Doktorát získal v roce 1981 na Kalifornské univerzitě v Berkeley. Poté strávil čtyři roky jako odborný asistent na Harvardově univerzitě a jedenáct let jako profesor na univerzitě v Michiganu. Od roku 1996 je řádným profesorem psychologie na Texaské univerzitě v Austinu.

K jeho hlavním zájmům patří evoluční psychologie, lidské rozmnožovací strategie, konflikty mezi pohlavími, problematika sociální prestiže, žárlivosti, násilného chování a jeho prevence.

Kněžně vyšlo *Why Women Have Sex* (spolu s Cindy M. Mestonovou, 2009), *The Murderer Next Door* (2005), *Evolutionary psychology* (2005), *The Dangerous Passion: Why Jealousy Is As Necessary As Love and Sex* (2000), *The Evolution Of Desire* (1994), *Evolutionary Psychology: The New Science of the Mind* (2007), *Personality Psychology: Domains of Knowledge About Human Nature* (spolu s Andy Larsenem, 2006), *Sex, Power, Conflict: Evolutionary and Feminist Perspectives*, (jako editor, spolu s Neilem Malamuthem, 1996).

David M. Buss
Evoluce touhy

DAVID M. BUSS

EVOLUCE TOUHY

PŘELOŽIL JOSEF HAUSMANN

**DAUPHIN / VOLVOX GLOBATOR
2009**

Nakladatel a autor děkují panu Alexandru Golovi.

© David M. Buss, 1994

Cover Image © Miroslav Huptych, 2009

Translation © Josef Hausmann, 2009

Preface © Eduard Bakalář, 2009

© Dauphin, 2009

© Volvox Globator, 2009

ISBN 978-80-7272-214-3 Dauphin

ISBN 978-80-7272-373-7 (pdf)

ISBN 978-80-7272-374-4 (e-pub)

ISBN 978-80-7207-754-0 Volvox Globator

PŘEDMLUVA

Řečeno jednou větou, kniha Davida Busse nám otevírá pohled na partnerské/manželské záležitosti z hlediska evoluční psychologie, a to komplexně. To jsme tu ještě na našem knižním trhu neměli a hodně nám to scházelo. Měli jsme tu a máme stovky publikací o partnerských/manželských záležitostech a o všem, co s nimi souvisí – výběr partnera, zamilování, láska, komplikace ve vztazích, rozpory, různé klasifikace a kategorizace osobnostních typů, různé výklady, návody co dělat, co nedělat. Některé publikace jsou vynikající (Plzák, Kratochvíl, Šmolka), avšak žádná nejde do dávných a velmi dávných dob – do hlubin atraktivitu, partnerského trhu, rituálů, vzniklých vztahů a závazků a samozřejmě partnerských/manželských sporů a bojů. Publikace, v jejichž názvu je evoluční psychologie, byly na našem trhu zatím dvě. První (Evans, D. a Zarate, O.: *Evoluční psychologie je komiks*), umožňuje jakousi první orientaci o tomto vědním oboru. Druhá (Barrett, L., Dunbar, R., Lycett, J.: *Evoluční psychologie člověka*) je rozsáhlejší vědecká publikace, prezentující poslední poznatky o tématech jako je mimo jiné volba partnera a pohlavní výběr; strategie v rodičovských investicích; manželství a dědictví; kulturní evoluce; spolupráce mezi příbuznými; reciprocita a sdílení; to vše z hlediska analýzy, jaké chování lépe zajistilo přežití. Jak jsme se však zmínili, kniha je spíše pro odborníky. Tematikou evoluční psychologie se důkladně zabývá též známý Richard Dawkins (*Sobecký gen*), Matt Ridley (*Původ ctivosti*), Robert Wright (*Morální zvíře*) a Robin Baker (*Válka spermií*).

Evoluční psychologii můžeme vymezit jako vědu, která se snaží vysvětlit pomocí univerzálních mechanismů chování, proč se lidé chovají tak, jak se chovají. Tento nový směr v psychologii se snaží rekonstruovat problémy, které museli řešit naši předkové ve svém primitivním prostředí, i chování, jakým problémy řešily. Z takových rekonstrukcí se evoluční psychologie snaží formulovat společné kořeny chování

našich předků a také určit, jak jsou dnes tyto společné kořeny chování manifestovány v různě roztroušených kulturách na naší planetě. Evoluční psychologie je velmi mladá věda, vychází z učení Charlese Darwina a ze sociobiologie Edwarda Wilsona. První vědecká publikace psaná ze stanovisek evoluční psychologie je studie D. Symondse *The Evolution of Human Sexuality* z roku 1979. Evoluční psychologie se zaměřuje na otázky přežití jak jednotlivých lidí, tak i lidských skupin, na to, jak čelily nepřátelským přírodním silám, na mužské i ženské strategie krátkodobých i dlouhodobých partnerství, na rodičovství, na příbuzenstvo, na život ve skupině, na spojenectví, na agrese a války, na konflikty mezi pohlavími, na status a sociální dominanci. Evoluční psychologie sjednocuje různá, někdy i hodně izolovaná odvětví psychologie do integrované vědy s hrdým názvem: Nová věda o psychice člověka. Jeden z nejvýznamnějších současných evolučních psychologů je právě David M. Buss, profesor na University of Texas at Austin. Jeho mailová adresa je: dbuss@psy.utexas.edu, stránky: www.davidbuss.com. Zkuste mu napsat, nám na naše otázky odpověděl. Kniha je zvláště cenná tím, že nám pojmenovává a zpřehledňuje naše neuvědomované motivy, potřeby, postoje a následně i tužby, přání. Kniha nám může pomoci, abychom více porozuměli těm různým partnerským/manželským rozporům (někdy i hrozným), nevěrám, rozchodům, tahanicím o děti apod. V běžném občanském životě nám pomůže porozumět různým životním drahám našich příbuzných, přátel a známých. Platí to i pro čtené příběhy beletristické a v neposlední řadě i pro nás samé, budeme-li chtít provést jakýsi sebezpyt. Překladatel této publikace a autor této předmluvy, oba doufají, že naše hlubší porozumění skrytějším mechanismům přispěje – alespoň trochu – k omezení negativních stránek našeho žití.

PhDr. Eduard Bakalář

1

PRAPŮVOD NAMLOUVACÍHO CHOVÁNÍ

NIKDY JSME ZCELA NEODROSTLI PŘEDSTAVĚ, ŽE KDESI EXISTUJÍ LIDÉ,
KTEŘÍ ŽIJÍ V DOKONALÉM SOULADU S PŘÍRODOU A MEZI SEBOU NAVZÁJEM,
A ŽE I MY BYCHOM MOHLI ŽÍT STEJNĚ - NEBÝT OVŠEM
NEKALÉHO VLIVU KULTURY ZÁPADU.

Melvin Konner, *Proč přežívají ti bezohlední*

Chování lidí při namlouvání a během partnerského vztahu sice dokáže jejich okolí potěšit, pobavit a stát se hlavním předmětem pomluv, je však rovněž hluboce znepokojující. Jen málo oblastí lidských aktivit dává vzniknout tolika diskusím, zákonům nebo propracovaným rituálům v nejrůznějších kulturách. A přesto se zdá, že základní prvky lidského párování se vymykají běžnému chápání. Muži i ženy se často nacházejí v situacích, kdy si zvolili druhá či družku, jimiž jsou fyzicky i psychicky zneužíváni. Úsilí přivábit partnera se často vymstí. Mezi partnery vybuchují konflikty s následnou, do pekel vedoucí spirálou obviňování a zoufalství. Navzdory nejlepším úmyslům a slavnostním slibům o věrnosti na celý život končí polovina manželských párů rozvodem. Bolest, podvádění, ztráty a prohry ostře kontrastují s obvyklou romantickou představou o lásce. Vyrůstáme ve víře v opravdovou lásku, představujeme si, že najdeme „tu pravou a jedinou“. Automaticky předpokládáme, že až se nám to podaří, prožijeme dokonalé a rajske manželství a budeme žít navždy šťastni. Ale skutečnost se jen zřídka slučuje s našimi představami. Zběžný pohled na rozvodovost, 30-50procentní četnost záletnictví a žárlivostní výstupy, jež sužují tolik partnerských vztahů, tyto iluze zcela rozmetá.

Rozpad a nesoulad v párových vztazích se typicky považuje za znak selhání, za nezvládnutí přirozeného stavu manželského života. Neúspěch ve vlastním vztahu se bere jako signál osobní nedospělosti, nedostatečnosti, duševní méněcennosti, selhání vůle nebo prostě chabého úsudku při výběru partnera. Tento názor je naprosto scestný. Konflikt mezi partnery je normou, nikoliv výjimkou. Sáhá od mužovy zášti vůči ženě, jež odmítá jeho nadbíhání, po manželčinu frustraci kvůli manželovi, jenž doma nepomáhá. Je těžko hledat vysvětlení pro konfliktní chování tak širokého rozsahu. Ve hře musí být něco hlubšího, co více vypovídá o lidské povaze – něco, čemu úplně nerozumíme.

Problém je ještě komplikovanější o ústřednost lásky v životě člověka. Pocity lásky nás omračují, když je prožíváme, a vyplňují naši fantazii, když jsme bez nich. Úzkostné stavy lásky dominují v poezii, hudbě, literatuře, mýdlových operách a románech jednoznačně více než jakákoliv jiná témata. Láska není, jak by se lidé dnes mohli domnívat, nedávným vynálezem zahálčivých tříd západní společnosti. Lásku prožívají lidé všech kultur a vytvořili pro ni své specifické slovní výrazy.¹ Její všudypřítomnost nás přesvědčuje, že láska, se svými klíčovými prvky závazanosti, něžnosti a vášně, je neodmyslitelná součást lidského prožitku a dosažitelná pro každého.²

Neschopnost pochopit paradoxní, avšak skutečnou podstatu lidského párování nás přichází draho – jak z vědeckého, tak ze společenského hlediska. Z vědeckého hlediska zanechává tato mezera ve znalostech nezodpovězené nejzáhadnější otázky života, jako proč lidé obětují léta života zápasu o lásku a touze po partnerském vztahu. Společensky nám naše nevědomost přináší zklamání a bezmoc vždy, když tvrdě dopadne na nos při nějakém milostném vztahu, jenž se pro nás vyvinul zle – ať na pracovišti, na seznamovacím trhu nebo doma.

Jak nastolit smír mezi nejzákladnější láskou, po níž touží každá lidská bytost, a konfliktem, který se prolíná našimi nejsladšími vztahy? Jak sladit naše sny s realitou? Abychom pochopili tyto matoucí rozpory, musíme se zahledět zpět do naší evoluční minulosti – minulosti, která vyšlechtila naše myšlení stejně dokonale jako naše těla a naše strategie partnerského soužití stejně dokonale jako strategie přežití.

KOŘENY EVOLUCE

Před více než jedním stoletím přišel Charles Darwin s revolučním vysvětlením záhad páření živočichů.³ Zprvu jej zarazil podivný způsob, jakým se u některých živočichů vyvinuly některé znaky, které jsou zdánlivě překážkou k jejich přežití. Složitě a pestré opeření, ohromná paroží a ostatní nápadné znaky pozorované u mnoha živočišných druhů se zdály být příliš nevýhodné pro přežití. Snažil se přijít na kloub záhadě, jak se mohlo vyvinout nápadné opeření, jako má páv, a dokonce se všeobecně rozšířit, když představuje tak zřejmé ohrožení jeho přežití, neboť vábí jeho predátory jako velmi nápadná vějička. Darwinova odpověď spočívala v tom, že paví nádhera se vyvinula proto, že vedla k lepší reprodukční zdatnosti jejího majitele, neboť mu dodávala výhodu v soutěži o vytouženou samici, a tím i pokračování jeho genetické linie. Evoluce charakteristických vlastností, nesoucích s sebou spíše reprodukční výhodu než výhodu pro přežití, je známa jako pohlavní selekce.

Pohlavní selekce má podle Darwina dvě formy. V té první mezi sebou soupeří příslušníci stejného pohlaví a výsledek soubojů usnadní vítězi sexuální dostupnost příslušnic opačného pohlaví. Typickým příkladem této intrasexuální soutěže jsou dva jeleni zakleslí do sebe parožími. Do další generace se tak přednostně dostávají vlastnosti, které vedly k vítězství v těchto soubojích, jako je větší síla, inteligence nebo i schopnost vyjít se spojenci, neboť vítězi se mohou pářit s vyšší frekvencí, a tím umožnit většímu počtu svých genů evoluční vzestup. Ve druhém typu pohlavní selekce si příslušníci jednoho pohlaví vybírají partnery na základě preferencí určitých vlastností budoucího partnera. Přednostně se tak vyvíjejí uvedené vlastnosti druhého pohlaví, neboť ti tvorové, kteří jimi disponují, jsou za partnery vybíráni častěji a jejich genům se daří lépe. Tvorové, již žádanými vlastnostmi nedisponují, jsou vyřazeni z procesu páření a jejich geny zanikají. Protože pávice preferují pávy s opeřením, které se skvěle nádherou, matně zbarvení samci zůstávají zapomenuti pod nánosem evolučního prachu. Dnešní pávi mají do jednoho nádherně zbarvené opeření, protože po celou evoluční historii pávice preferovaly páření se skvěle se vyjímajícími samci.

Darwinova teorie pohlavní selekce je první prací, jež se snaží vysvětlit párové chování tím, že identifikuje klíčové procesy, které umožňují evoluční změnu: preference při namlouvání partnera a soupeření o partnera. Tato teorie byla však po více než století důsledně odmítána mužskou částí vědeckého světa – částečně proto, že aktivní výběr párového druhu zaručuje příliš mnoho rozhodování samicím, které byly považovány za pasivní účastnice procesu páření. Tato teorie se rovněž nehodila hlavnímu proudu sociálních věd, neboť jí načrtnutý portrét lidské povahy příliš závisel na instinktivním chování a zdálo se, že tato skutečnost decimuje jedinečnost a flexibilitu lidských bytostí. Předpokládalo se totiž, že kultura a lidské vědomí nás osvobozují od evolučních sil. Průlom v aplikaci pohlavního výběru nastal až v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století v podobě teoretického pokroku, kterého dosáhl autor této knihy se svými kolegy v oblastech psychologie a antropologie.⁴ Pokoušeli jsme se identifikovat základní psychologické mechanismy, které byly výplodem evoluce – mechanismy, jež nám pomohou vysvětlit jak neobyčejnou flexibilitu lidského chování, tak strategie pro aktivní získání partnera užívané ženami i muži. Tato nová disciplína se nazývá evoluční psychologie.

Když jsme začali provádět výzkum v terénu, o vlastním sexuálním chování lidí se vědělo málo. Nevědělo se, zda některé způsoby, jakými se projevuje touha po partnerovi či partnerce, jsou univerzální, zda určité rozdíly mezi oběma pohlavími jsou charakteristické pro všechny kultury, či zda kultura sama disponuje vlivem dostatečně silným k potlačení evolučně vzniklých sexuálních preferencí, které by snad mohly existovat. Odloučili jsme se od tradičního směru představovaného hlavním proudem psychologie, abychom mohli probádat, které vlastnosti lidského párového chování stojí na evolučních principech. Na počátku jsme chtěli jednoduše ověřit několik nejzřejmějších rozdílů v evolučně předvídatelných preferencích při volbě partnera u obou pohlaví, například že muži u svých partnerek nejvíce touží po mládí a tělesné přitažlivosti a ženy po mužích vyžadují postavení a ekonomické zabezpečení. K tomu jsme dotazníkovou akcí shrnuli výpovědi 186 manželských párů a 100 svobodných vysokoškoláků v USA.

Další krok spočíval v ověření faktu, zda psychologické jevy odhalené touto studií jsou specifické pouze pro americkou populaci. Pokud

jsou preference při výběru partnera a další rysy lidské psychologie produktem naší evoluční historie, měli bychom se s nimi setkávat univerzálně, nikoli pouze v USA. Iniciovali jsme tedy mezinárodní studii s cílem zjistit, jak jsou sexuální partneři vybíráni v ostatních kulturách. Začali jsme v Nizozemsku a Německu. Brzy jsem si však uvědomil, že evropské kultury neposkytují dostatečně přísný test na principy evoluční psychologie, neboť mají mnoho společných rysů. Proto jsem během dalších pěti let studii rozšířil. Padesát mých spolupracovníků zkoumalo třicet sedm různých kultur na šesti kontinentech a pěti ostrovech – od Austrálie po Zambii. Domorodci vyplňovali dotazníky ve svých rodných jazycích. Shromáždili jsme vzorky z velkoměst jako Rio de Janeiro a Sao Paulo v Brazílii, Šanghaj v Číně, Bangalore a Ahmadábád v Indii, Jeruzalém a Tel Aviv v Izraeli či Teherán v Íránu. Vyšetřili jsme venkovany včetně indiánů ve státě Gujarat a Zulú v Jižní Africe. Zahrnuli jsme lidi s kvalitním vzděláním i úplně nevzdělané, ve věku od 14 do 70 let, navštívili jsme státy všech politických zřízení od kapitalistických po komunistické a socialistické. Nevyhnuli jsme se žádné skupině významné rasové či nábožensky, zastoupena jsou všechna etnika. Na celém světě bylo prošetřeno 10 047 osob.

Tato studie, největší jaká se kdy organizovala na téma volby budoucího partnera, byla pouhým počátkem. Učiněné nálezy se promítaly do všech sfér pohlavního života lidí – od první schůzky po manželství přes manželské trojúhelníky až po rozvod. Měly co říci k hlavním sociálním tématům dne jako sexual harassment (u nás sexuální harašení), domácí násilí, pornografie a patriarchát. Abychom prozkoumali co nejvíce aspektů párového chování, začali jsme zpracovávat přes padesát dalších studií zahrnujících tisíce jednotlivců. Předmětem těchto studií jsou mj. muži a ženy shánějící partnery v barech pro nezadané a na vysokoškolských kolejích, páry na nejrůznějším stupni vážnosti svého vztahu, novomanželské páry v prvních pěti letech manželství a páry, jež skončily rozvodem. Nálezy ze všech těchto studií způsobily zmatek a kontroverzní reakce mezi našimi kolegy, protože v mnoha ohledech protičily konvenčnímu stylu myšlení. Vynutily si radikální posun standardního pohledu na mužskou a ženskou pohlavní psychologii. Jedním z cílů

této knihy je formulovat tyto různorodé závěry v jednotnou teorii lidského namlouvacího chování, založenou nikoliv na romantických snech či překonaných vědeckých teoriích, nýbrž na současných vědeckých důkazech. Mnohé z těchto poznatků jsou nepříjemné. Například při bezohledném tažení za svými sexuálními cíli muži a ženy zesměšňují své soupeře, klamou příslušníky opačného pohlaví a dokonce vědomě škodí svým vlastním partnerům. Tato odhalení mne znepokojují. Byl bych radši, kdyby soupeřivé, konfliktní a manipulační aspekty lidského sexuálního chování neexistovaly. Ale žádný vědec nemůže pouhým zbožným přáním negovat své poznatky. Před odpudivou stránkou lidského chování při namlouvání sexuálních partnerů nemůžeme strkat hlavu do písku, pokud se někdy chceme vyrovnat s jeho negativními důsledky.

POHLAVNÍ STRATEGIE

Strategie jsou metody k dosažení cílů, prostředky k řešení problémů. Asi se nám bude přičít nahlížet na lidské hledání partnerů, opředené romantikou, sexem a láskou, jako na zákonitě strategickou záležitost. Ale člověk si nikdy nevolí svého partnera naslepo, sám je pro různé partnery různě přitažlivý. Ani své soky neponižujeme z nudy. Naše sexuální chování je strategické a tyto strategie jsou tu proto, aby řešily jednotlivé problémy bránící nám v dosažení úspěšného milostného aktu. Pro pochopení toho, jak lidé řeší tyto problémy, je třeba analyzovat sexuální strategie, které jsou nezbytné pro přežití na pohlavním bojišti.

Adaptace jsou evolučně vzniklá řešení problémů, které s sebou přináší potřeba přežití a rozmnožování. Za miliony let evoluce v nás přírodní výběr vypěstoval mechanismy hladu pro řešení problému výživy organismu, chuťové pohárky citlivé na tuk a cukr pro řešení problému, co vložit do úst (ořechy a lesní plody, nikoliv hlínu a oblázky), potní žlázy a třesovou termoregulaci pro řešení problému extrémního horka nebo chladu, emoce jako strach a vztek, které motivují k útěku před predátory a agresivními soky nebo k souboji s nimi, složitý imunitní systém

pro boj s nemocemi a parazity. Tyto adaptace jsou řešením existenčních problémů, které mají lidé s nepříznivými přírodními silami – to jsou naše strategie pro přežití.

Ruku v ruce s nimi jdou sexuální strategie, jež jsou adaptivním řešením problémů s milostným aktem. Ti v naší evoluční minulosti, jimž se nepodařilo někoho si úspěšně namluvit, se nestali našimi předky. My všichni jsme pokračovatelé dlouhé a nepřerušené linie těch našich předků, kteří uspěli v soutěži o žádoucí sexuální partnery, přivábili reprodukčně zdatné partnery, pečovali o své partnery dostatečně dlouho pro přivedení potomků na svět, zahnali dotírající rivaly a vyřešili problémy, které stály v cestě rozplozovacímu úspěchu. My všichni v sobě neseme sexuální odkaz oněch úspěšných příběhů.

Každá sexuální strategie je šitá na míru některému specifickému adaptačnímu problému, jako je například rozpoznání žádoucího sexuálního partnera nebo přelstění soků při vábení partnera. Každá sexuální strategie se opírá o psychologické mechanismy, které se projevují jako preference určitého partnera, pocit lásky, touha po sexu nebo žárlivost. Každý z psychologických mechanismů dobře slyší na informace nebo náповědu z vnějšího světa, jako jsou tělesné rysy, náznaky sexuálního zájmu, předpoklady k potenciální nevěře. Naše psychologické mechanismy jsou rovněž citlivé na informace o nás samotných, jako je naše schopnost přilákat dostatečně žádoucího partnera. Cílem naší knihy je zpětně obnažit vrstvy adaptivních problémů, jimž čelili muži i ženy v průběhu procesu namlouvání, a odhalit soubor sexuálních strategií, které se vyvinuly při jejich řešení.

Přestože termín sexuální strategie je užitečná metafora pro přemýšlení o řešení problémů s namlouváním, je zavádějící v tom smyslu, že označuje vědomý záměr. Sexuální strategie nevyžaduje vědomé plánování či uvědomění. Naše potní žlázy jsou „strategie“ pro dosažení cíle teplotní regulace, avšak nevyžadují ani vědomé plánování, ani uvědomění si dosahovaného cíle. Stejně jako pianista může ohrozit svůj výkon tím, že si uvědomí pohyby vlastních rukou, většina lidských sexuálních strategií se nejlépe realizuje tehdy, když si jich herci a herečky nejsou vědomi.

VÝBĚR PARTNERA

Lidé nikde a nikdy netouží stejnou měrou po všech ostatních členech opačného pohlaví. Všude nalezneme potenciální partnery preferované nebo ty na vedlejší koleji. Naše sexuální tužby se projevují stejně jako naše ostatní touhy. Uvažujme základní problém pro přežití – jaký druh potravy zkonzumovat. Lidé se setkávají s nekonečnou řadou potenciálních objektů k požití: lesní plody, ovoce, ořechy, maso, hlína, kamení, jedovaté rostliny, větvičky i výkaly. Kdybychom neměli chuťové preference a jedli předměty z našeho okolí namátkově, někteří lidé by, třeba čistě náhodou, konzumovali zralé ovoce, čerstvé ořechy a další předměty poskytující kalorickou a výživnou hodnotu. Jiní, také čistě náhodou, by jedli shnilé maso, plesnivé ovoce a jedy. Přežili ti prapředci, kteří preferovali objekty se zdravější výživou.

Naše dnešní preference v jídle odrážejí evoluční proces. Vykazujeme značnou tendenci jíst látky bohaté na tuky, cukry a proteiny a máme averzi k látkám, jež jsou hořké, kyselé a jedovaté.⁵ Tyto preference pro jídlo řeší základní problém přežití. My si je dnes neseme s sebou právě proto, že řešily ústřední adaptivní problém našich předků.

Naše touha po partnerovi či partnerce slouží k analogickému adaptivnímu účelu, ale její úloha se neomezuje pouze na přežití. Představme si, že žijeme jako naši předkové v dávných dobách – zoufale se snažíme udržovat teplo ohněm, lovíme maso pro své bližní, sbíráme ořechy, lesní plody a byliny, snažíme se vyhnout nebezpečným zvířatům a zlým lidem. Kdybychom si měli vybrat partnera, který by nedovedl dodávat potravu a další zdroje, které slíbil, který by byl záletný, líný pracovat, který by postrádal lovecké schopnosti nebo ženu fyzicky zneužíval, naše přežití by viselo na vlásku. Naopak partner, který by dovedl opatřit bohaté zdroje, který by nás a naše děti ochraňoval a věnoval mnoho času, energie a úsilí naší rodině, by byl velkou akvizicí. V důsledku ohromných výhod pro přežití a reprodukci, které sklízeli ti naši předci, kteří si vybrali své partnery rozumně, se vyvinuly jasné hodnoty, žádoucí u partnerů. Jako potomci oněch lidí neseme požadavky po těchto žádoucích hodnotách s sebou.

Partnerské preference se vyvinuly u mnoha živočišných druhů. Jako živoucí příklad nám poslouží africký snovač zahradní.⁶ Když sameček

spatří ve svém okolí samičku, staví jí na odiv své čerstvě zbudované hnízdo tím, že v něm poskakuje a dělá kotrmelce a přitom divoce bije křídly. Pokud sameček v této zkoušce obstojí, samička přilétne k hnízdu, vejde do něj a nejméně deset minut zkoumá jeho materiálové složení; přitom klove do jeho stěn a vytahuje z nich stavební materiál. Při této inspekční prohlídce jí sameček z nedaleké vzdálenosti zpívá. V kterékoli fázi těchto úkonů se samička může rozhodnout, že se hnízdo neslučuje s jejími požadavky komfortu, a odletí na prohlídku hnízda dalšího samečka. Sameček, jehož hnízdo opakovaně několik samiček odmítlo, jej často strhne a vybuduje jiné. Tím, že samička snovače uplatňuje preference partnerů, kteří dovedou zbudovat hnízdo lepší kategorie, řeší problém ochrany a zaopatření svých budoucích mláďat. Její preference se vyvinuly proto, že s sebou nesly reprodukční výhodu před těmi samičkami, které se bez preferencí pářily s jakýmkoliv samečkem, který se náhodou naskytl.

Ženy, podobné snovačům, upřednostňují muže disponující žádoucími „hnízdy“. Uvažujme o jednom z problémů, jimž musela žena v evoluční historii čelit: Zvolit si muže, jenž by byl ochoten se zavázat k dlouhodobému vztahu. Žena, která si v naší evoluční minulosti zvolila za partnera muže přelétavého, impulzivního, zahýbajícího či neschopného setrvat ve vztahu, se ocitla sama s dětmi, bez možnosti užívat prostředky, zdroje, pomoc a ochranu, jež by jí býval možná poskytl jiný muž. Žena, která ve svých námluvách upřednostnila muže spolehlivého, jenž byl ochoten se jí zavázat, měla s vyšší pravděpodobností děti, kterým se dobře dařilo a které přežily. Během tisíců generací se v ženách vyvinuly preference pro takové muže, kteří vykazovali znaky ochoty a schopnosti se jim zavázat, podobně jako se vyvinuly preference pro samečky s odpovídajícími hnízdy u snovačů. Toto upřednostňování vyřešilo klíčový problém reprodukce stejně jako preference pro jisté typy potravin vyřešily klíčový problém přežití.

Ne vždy lidé touží po závazku, který dlouhodobý partnerský vztah vyžaduje. Muži i ženy někdy záměrně vyhledávají krátkodobé povyražení, dočasné partnerství nebo krátkou milostnou aféru. Přitom se jejich preference někdy i výrazně posouvají. Jedním z ústředních lidských rozhodnutí při volbě partnera je, hledají-li známost dlouhodo-

bou či krátkodobou. Zvolená sexuální strategie závisí právě na tomto rozhodnutí. Tato kniha pojednává o všeobecných preferencích, které vykazují muži i ženy pro určité vlastnosti partnerů, odhaluje evoluční logiku skrytou za různými požadavky každého pohlaví a zkoumá proměny, kterými lidé procházejí, když přesouvají svůj záměr od nahodilého sexu k vážnému vztahu.

PŘIVÁBENÍ MILOSTNÉHO PARTNERA

Po lidech, kteří disponují žádoucími vlastnostmi, je velká poptávka. Pouhé vyhodnocení jejich vlastností však k úspěšnému vytvoření milostného vztahu nestačí, stejně jako spatření keře se zralými plody ve strmé proláclině ještě nestačí pro jejich úspěšnou konzumaci. Dalším krokem v namlouvání je úspěšné soupeření o žádoucího partnera.

Mezi rypouši sloními na kalifornském pobřeží používají samci na začátku období říje své ostré kly k porážce soka v čelním souboji.⁷ Jejich boje a hlasité bučení často trvají den a noc. Poražení samci leží zranění a potrhání na břehu – vyčerpané a znavené oběti těchto brutálních bojů. Ale ani pro vítěze ještě celá záležitost dávno nekončí. Musí vytyčit obvod pro svůj harém, v němž se nachází tucet i více samic. Tento dominantní samec si musí zajistit své místo v reprodukčním cyklu naháněním zaběhlých samic zpět do harému a vytlačováním ostatních samců, kteří se pokoušejí mezi samice nepozorovaně vloudit a kopulovat s nimi.

Po mnoho generací uspěli při získávání samic jen ti samci, kteří byli silnější, větší a lstivější. Větší a agresivnější samci si zajistili jen pro sebe přístup k samicím, a tím se předávali generacím synů geny nesoucí tyto vlastnosti. V důsledku toho je váha dnešních samců zhruba 2 tuny, což je čtyřnásobek váhy samic. Lidskému pozorovateli připadá, že samice během kopulace riskují své rozdrčení.

Samice rypouše sloního se páří s vítězi a předávají gen pro tuto preferenci svým dcerám. Avšak tím, že si vybírají větší a silnější vítěze, zároveň spoluurčují geny pro velikost a bojové schopnosti, které budou dále přežívat v jejich synech. Menší, slabší a plášší samci se vůbec k páře-

ní nedostanou. Stanou se slepou uličkou evoluce. Protože jenom 5 % samců si dělá monopol na 85% samic, zůstávají selekční tlaky mocné i v dnešní době.

Samci rypouše sloního musejí bojovat nejen proto, aby přemohli své rivaly, ale také proto, aby byli vybráni samicemi. Když se nějaký menší samec pokouší pářit, vydává samice hlasité bučení. Tím je upozorněn dominantní samec, který rychle přispěchá, zakloní hrozivě hlavu a vydává na odiv masivní hrud'. Toto gesto obvykle stačí, aby menší samec rychle zmizel z dohledu. Samičí preference jsou klíčovým momentem pro vznik rivalství mezi samci. Kdyby samicím nevadilo pářit se s menšími a slabšími samci, neupozorňovaly by na to dominantní samce a selekční tlak na sílu a velikost by nebyl tak intenzivní. Mnoho základních zákonitostí pro souboje samců je tedy určováno samičími preferencemi.

Lidé se během námluv většinou nechovají jako rypouši sloní. Například – zatímco jenom asi 5 % samců rypoušů sloních obstará veškeré páření, více než 90 % mužů v nějaké fázi svého života nalezne milostnou partnerku.⁸ Samci rypouše sloního usilují o monopolizaci harému samic a vítězi zůstanou v kursu jen jednu nebo dvě sezóny, lidé však formují svazky, jež přetrvávají léta i mnohá desetiletí. Avšak muži mají se samci rypouše sloního společnou základní charakteristiku: Také musejí soutěžit o získání přízně partnerek. Muži, kteří ve snaze přivábit partnerku selžou, riskují, že budou z rozmnožovacího procesu vyřazeni.

Napříč světem zvířat je spíše typické pro samce, že bojují divočeji o přístup k páření než samice. U mnoha druhů jsou samci nápadnější a halasnější během soubojů. Ale souboje mezi samicemi jsou také u mnoha druhů velmi intenzivní. U kočkodanů husarských a paviánů gelada vyrušují samice kopulující páry, aby narušily reprodukční úspěch svých sokyň. Mezi divokými opicemi rodu *Rhesus* samice přepaďávají kopulující páry s cílem zamezit pohlavnímu styku mezi samicemi a samci a příležitostně se jim podaří získat samčího druha pro sebe. U savanových paviánů slouží konkurenční boj samic nejen k zajištění pohlavního styku, ale i k rozvoji dlouhodobého vztahu, který samici poskytne fyzickou ochranu.⁹

Konkurenční boj mezi ženami, i když je příznačně nenásilnější a méně nápadný, prostupuje celý lidský systém namlouvání. Spisovatel H. L. Mencken poznamenal: „Když se ženy líbají, připomíná to vždycky boxery potřásající si rukama.“ Naše kniha ukazuje, jakým způsobem si příslušníci každého pohlaví získávají příslušníky opačného pohlaví. Taktika, kterou používají, je často diktována preferencemi opačného pohlaví. Ti, kteří nedisponují tím, čeho si opačné pohlaví žádá, se dostávají do rizika, že při namlouvacím tanci budou stát mimo parket.

UDRŽENÍ PARTNERA

Udržení partnera je další důležitý adaptivní problém. Partneri či partnerky totiž mohou být i nadále žádoucí u rivalů, kteří se budou pokoušet pytlčit v cizím revíru, a tím mařit veškeré úsilí vynaložené na přivábení partnera, dvoření a přiměnění ho k trvalému závazku. Navíc jeden z partnerů může utéci kvůli neschopnosti druhého plnit jeho či její potřeby a požadavky nebo kvůli příchodu někoho mladšího, svůdnějšího a hezčího. Partner či partnerka, když už jsou jednou uloveni, se musejí udržet.

Vezměme za příklad muchnici *Plecia nearctica*, hmyz známý též jako brouk lásky. Samečci se rojí časně zrána a vznášejí se asi půl metru nad zemí; čekají na možnost kopulace se samičkami.¹⁰ Samičky se ani nerojí, ani se nevznášejí. Místo toho se po ránu vynoří z porostu a vstoupí do roje samečků. Někdy je samička polapena samečkem ještě dříve, než stačí vzlétnout. Samečci často navzájem zápasí, někdy se shlukne až deset samečků kolem jedné samičky.

Úspěšný sameček odlétne z roje se svou snoubenkou a párek doplachtí k zemi, kde kopuluje. Možná proto, že ostatní samečci pokračují v pokusech o svedení této samičky, vítězný sameček ji drží v kopulačním objetí až tři dny – odtud přezdívka „brouk lásky“. Samotná prodlužovaná kopulace slouží jako způsob hlídání samičky. Tím, že je k ní přitisknut až do doby, kdy je připravena snést vajíčka, brání sameček ostatním v oplodnění jejich vajíček. Jeho schopnost úspěšně soutěžit

s ostatními samečky a přivábit samičku by měla nulovou reprodukční hodnotu, kdyby se mu nepodařilo vyřešit problém, jak si partnerku udržet.

Různí živočichové řeší tento problém odlišně. Lidé se neangažují v milostných objektech trvajících celé dny, ale jsou konfrontováni s tímto problémem, kdykoliv zatouží po dlouhodobém vztahu. V naší evoluční minulosti byli muži, kterým nezáleželo na nevěře jejich partnerek, vystaveni riziku, že jejich otcovství bude kompromitováno. Riskovali, že budou investovat čas, úsilí a energii do dětí, jež nejsou jejich vlastní. Naopak, pradávnné ženy neriskovaly ztrátu rodičovství, jestliže jejich partneři měli postranní svazky, neboť mateřství bylo vždy stoprocentně jisté. Ale žena se záletným mužem riskovala ztrátu jeho zdrojů, jeho závaznost a jeho investice do svých dětí. Jednou z psychologických strategií, která se vyvinula k potírání nevěry, je žárlivost. Pradávní lidé, kteří se rozlítli při prvních náznacích potenciálního odchodu jejich partnera a kteří jednali tak, aby tomu zabránili, získali selekční výhodu nad těmi, kteří žárliví nebyli. Lidé, kteří nedokázali zabránit partnerské nevěře, měli menší reprodukční úspěch.¹¹

Emoce žárlivosti vyvolává různé druhy akcí, jež jsou aktivní reakcí na ohrožení vztahu. Sexuální žárlivost může vyvolat některou ze dvou naprosto rozdílných akcí – bdělost nebo násilí. V prvním případě může třeba žárlivý muž sledovat ženu, která si vyrazí ven, nečekaně jí telefonovat, aby zjistil, je-li tam, kde řekla, že bude, nespouštět z ní oči na večírcích nebo číst její poštu. Tyto akce představují bdělost. Ve druhém případě může dotýčný muž ohrožovat nějakého rivala, kterého spatřil se svou ženou, zbít ho pěstmi, přimět své přátele, aby ho zbili, nebo prohodit cihlou jeho okno. Oba druhy akcí, bdělost i násilí, jsou různé projevy téže psychologické strategie zvané žárlivost. Představují alternativní způsoby, jak řešit problém odchodu partnera.

Žárlivost není rigidní, neměnný instinkt, který má za následek mechanickou akci jako u robotů. Je to instinkt vysoce citlivý na okolnosti děje a prostředí. Strategii žárlivosti slouží mnoho dalších vzorků chování, což dává lidskému pokolení pružnost přizpůsobit své reakce nejjemnějším změnám dané situace. Tato kniha dokumentuje široký rozsah akcí spouštěných žárlivostí a okolností, za kterých k nim dochází.

VÝMĚNA PARTNERA

Ne všichni partneři se dají udržet, u některých to ani není žádoucí. Někdy nastanou akutní důvody pro zbavení se partnera, když přestane poskytovat podporu, odmítá sex nebo začne toho druhého fyzicky zneužívat. Lidé, kteří setrvávají ve svazku s partnerem navzdory ekonomickému strádání, sexuální nevěře a krutosti, si možná získají za svou loajálnost náš obdiv. Ale vydržet po boku nevhodného partnera nepomůže člověku úspěšně přenést své geny dál. A my jsme potomci těch, kdo věděli, jak zamezit dalším ztrátám.

Zbavení se partnera má svůj precedens v říši zvířat. Například holub hřivnáč je obvykle monogamní během jedné sezóny líhnutí a výchovy mláďat, ale svazek se za určitých okolností rozpadne. Holubi hřivnáči vykazují každou sezónu 25% míru „rozvodovosti“. Hlavním důvodem pro rozpad svazku je neplodnost.¹² Když holubice nedokáže přivést na svět během jedné sezóny holoubata, ona či její druh opustí svazek a hledají si jiného partnera. Zbavení se neplodného druha slouží reprodukčnímu cíli lépe než setrvávání v „nepožehnaném“ svazku.

Právě tak, jako se u nás vyvinuly strategie pro výběr, přivábení a udržení partnera, vyvinuly se i strategie pro zapuzení špatného druha. Rozvod je univerzální jev vyskytující se ve všech známých lidských kulturách.¹³ Naše separační strategie zahrnuje rozmanité psychologické mechanismy. Umíme zhodnotit, zda ztráty působené partnerem převažují jím poskytovaný prospěch. Přísně zkoumáme své nové potenciální partnery a vyhodnocujeme, zda by nám toho nemohli poskytnout více než náš současný druh. Na lékařských vahách zvažujeme pravděpodobnost úspěšného přivábení jiných žádoucích partnerů. Propočítáváme možné škody způsobené nám samotným, našim dětem a našim blízkým, které by způsobilo eventuální zrušení existujícího vztahu. A všechny tyto informace důkladně prokombinujeme, než dospějeme k rozhodnutí, zda zůstat, nebo odejít.

Když už se jeden z partnerů rozhodne odejít, aktivuje se další soubor psychologických strategií. Protože takové rozhodnutí má komplexní dopad na dva rodové klany, které mají často značný zájem na zacho-

vání svazku, rozchod není nikdy jednoduchý. Do úvahy musejí brát složité sociální vztahy, rozchod se musí ospravedlnit. Člověk má ve svém repertoáru širokou škálu taktických možností – od jednoduchého sbalení si kufru a odchodu až po vyprovokování rozpadu odhalením své vlastní nevěry.

Rozchod je řešení problému nevyhovujícího partnera, nese však s sebou nový problém jeho lepší náhrady. Stejně jako většina savců ani lidé nesetrvávají po celý život v pohlavním svazku s jedinou osobou. Lidé často znovu vstupují na seznamovací trh a opakují cyklus výběru, přivábení a udržení. Ale začínat znovu po absolvovaném rozchodu představuje specifický soubor dalších problémů. Lidé, kteří znovu vstupují na seznamovací trh, jsou různého věku a mají odlišné hodnoty a závazky. Ti, kterým se mezitím podařilo získat větší zaopatřovací zdroje a dosáhnout vyššího postavení, mohou mít nyní šanci přivábit i takového partnera, na kterého nemohli původně ani pomyslet. Na druhé straně ale může vyšší věk a děti z předchozího svazku snížit jeho nebo její šanci na přivábení nového druhu nebo družky.

Jak se dá očekávat, dozrávají muž i ženy různých změn při tom, jak se rozvádějí a znovu vstupují na seznamovací trh. Jsou-li ve hře děti, primární zodpovědnost za starost o ně bere na sebe většinou žena. Protože děti z předchozích svazků jsou spíše považovány za přítěž než za přínos, ženina schopnost přivábit žádoucího partnera tím trpí. V důsledku toho se znovu vdá méně rozvedených žen než mužů a tento rozdíl mezi oběma pohlavími se zvyšuje se stoupajícím věkem. Tato kniha dokumentuje změnu vzorců chování lidí během jejich života a identifikuje okolnosti, které modifikují pravděpodobnost, že se muž či žena dočká nového svazku.

KONFLIKT MEZI OBĚMA POHLAVÍMI

Sexuální strategie, jež příslušníci každého pohlaví využívají k výběru, přivábení, udržení nebo i náhradě partnera či partnerky, mají často nešťastné důsledky v tom, že vyvolávají nevoli u příslušníků opačného pohlaví. U srpice odmítá samička kopulovat s dvořícím se sameč-

kem, dokud jí nepřinese věno, což obvykle bývá nějaký mrtvý hmyz ke konzumaci.¹⁴ Zatímco samička svatební dar pojídá, sameček s ní kopuluje. Po celou dobu kopulace sameček přidržuje svatební dar, jako by chtěl zabránit samičce v jeho odvržení dřívě, než se kopulace dokončí. Samečkovi trvá dvacet minut neustálé kopulace, než do samičky uloží všechno své sperma. U samečků srpic se vyvinula schopnost vybírat takový svatební dar, jehož zkonzumování zabere samičce přibližně dvacet minut času. Je-li dar menší a jeho konzumace skončí před ukončením kopulace, samička odvrhne samečka ještě před tím, než do ní stačí uložit všechno své sperma. Je-li dar větší a jeho konzumace zabere samičce delší dobu, sameček kopulaci dokončí a se samičkou se o zbytky hostiny porve. Ke konfliktu mezi samičkou a samcem tedy dojde v každém případě, buď o dokončení kopulace, když byl dar příliš malý, nebo o to, kdo zužitkuje zbývající potravinové zdroje, když byl dar větší, než bylo potřeba.

Muži a ženy se rovněž utkávají o přístup k majetkovým zdrojům a sexu. V evoluční psychologii lidského namlouvání se sexuální strategie používaná jedním pohlavím může dostat do konfliktu se strategií používanou opačným pohlavím. Tento jev se nazývá strategický střet zájmů. Uvažujme rozdíl mezi ženskou a mužskou dispozicí vyhledávat krátkodobé nebo trvalé sexuální vztahy. Je typické, že muži se od žen liší v názoru, jak dobře a jak dlouho potřebují někoho znát, než se uvolí k pohlavnímu styku. Navzdory mnoha výjimkám a individuálním rozdílům mají muži všeobecně nižší prahovou hodnotu pro záměrné vyhledání sexu.¹⁵ Například muži často vyjadřují touhu a ochotu mít sex s atraktivní neznámou kráskou, zatímco ženy téměř beze zbytku odmítají anonymní styk a preferují u mužů jistý stupeň závaznosti.

Základní konflikt mezi oběma sexuálními strategiemi je následující: Muži si nemohou splnit svou touhu po krátkodobých vztazích, aniž by se zároveň nedostali do strategického střetu s ženiným dlouhodobým cílem. Vynucování okamžitého sexu se střetává s požadavkem delšího dvoření. Střet zájmů je oboustranný, a proto delší dvoření je na překážku strategickému cíli okamžitého sexu. Kdykoliv se strategie používaná jedním pohlavím dostane do střetu se strategií opačného pohlaví, konflikt je nevyhnutelný.

Konflikty nekončí slavnostními sliby při svatbě. Vdané ženy si stěžují, že jejich manželé se ve své nadřazenosti vytahují, jsou citově omezení a nespolehliví. Ženatí muži zase nadávají, že jejich manželky jsou náladové, zbytečně na nich závislé a sexuálně zdrženlivé. Obě pohlaví si stěžují na nevěru, která nabývá různých forem – od nevinného flirtu po vážné mimomanželské vztahy. Všechny tyto konflikty se stanou pochopitelné teprve v kontextu evolučně nabytých partnerských strategií.

Přesto, že konflikty mezi pohlavími prostupují všechny sféry života, nejsou nevyhnutelné. Existují podmínky, za kterých lze minimalizovat spory a vytvořit mezi pohlavími harmonii. Znalost našich evolučně nabytých sexuálních strategií nám dodá nesmírnou moc, jak vylepšit vlastní životy tím, že si zvolíme takové akce a okolnosti, jež některé strategie aktivují a jiné deaktivují. Tato kniha zkoumá podstatu sporů a nabízí některá řešení pro nastolení harmonie mezi oběma pohlavími.

KULTURA A OKOLNÍ SVĚT

Přestože selekční tlaky na naše prapředky jsou zodpovědné za vytvoření partnerských strategií, které v dnešní době používáme, liší se naše současné podmínky od historických podmínek, během nichž se ony strategie vyvinuly. Pradávní lidé získávali zeleninu sběrem a maso lovem, zatímco v moderní době si lidé shánějí jídlo v supermarketech a restauracích. Podobně i lidé ve městech rozvíjejí své namlouvací strategie v barech pro nezadané, na večírcích, pomocí internetu a prostřednictvím seznamovacích kanceláří, a nikoliv na savanách, v chráněných jeskyních či kolem primitivních ohňů. Zatímco se moderní podmínky pro namlouvání liší od podmínek našich prapředků, s neztenčenou silou fungují tytéž sexuální strategie. Naše evolučně získaná psychologie namlouvání partnera zůstává. Je to jediná seznamovací psychologie, kterou máme, jen prostě probíhá v moderním prostředí.

Pro ilustraci se podívejme na potraviny, které se v ohromném množství konzumují ve fast food řetězcích. Evoluce v nás nevypěstovala geny pro McDonald's, ale skladba potravin, které tam pojídáme, odhaluje strategie pro přežití našich prapředků, jež si s sebou neseme

i dnes.¹⁶ Konzumujeme ohromná množství tuku, cukru, bílkovin a solí ve formě různých hamburgerů, koktejlů, brambůrek, pomfritů a pizz. Řetězce rychlého občerstvení jsou tak oblíbené právě proto, že servírují tyto složky v koncentrovaných množstvích. Reprezentují preference pro druhy potravin, které se vyvinuly v dávno minulém prostředí nedostatku. V dnešní době ovšem tyto složky konzumujeme nadměrně díky jejich evolučně bezprecedentní hojnosti a staré strategie teď škodí našemu zdraví. Uvázli jsme na místě s preferencemi, které se vyvinuly v úplně jiných podmínkách, protože evoluce pracuje v příliš pomalém časovém měřítku na to, aby udržela krok s radikálními změnami několika posledních stovek let. Přestože nemůžeme jít zpět v čase a pozorovat přímo, jaké podmínky měli naši prapředci, naše současné chuťové preference, stejně jako náš strach z hadů a naše nadšení pro děti, nám poskytují okno do minulosti pro představu, jaké podmínky kdysi panovaly. Neseme si s sebou výbavu, která byla zkonstruovaná pro pradávný svět.

Naše evolucí vyvinuté seznamovací strategie, stejně jako strategie pro přežití, mohou být v současnosti škodlivé pro přežití i reprodukci. Například příchod AIDS učinil náhodný sex daleko nebezpečnějším pro přežití, než tomu bylo v pradávných podmínkách. Jednou z působivých výhod, kterou mají lidé před ostatními živočichy, je fakt, že náš repertoár namlouvacích strategií je široký a citlivý na kontext. Uvažujme problém člověka nacházejícího se v nešťastném manželství a uvažujícího o rozvodu. Jeho rozhodnutí bude záviset na mnoha souborných faktorech, jako je intenzita rozbrojů v manželství, zda ho partner či partnerka podvádí s někým jiným, tlak vyvíjený obojím příbuzenstvem, přítomnost dětí, věk a potřeby dětí, vyhlídky na přivábení jiného druhu. V lidech se vyvinul psychologický mechanismus, který zvažuje negativa i pozitiva těchto zásadních rysů kontextu.

Mění se podmínky nejen osobní, ale i kulturní, a to tak rozmanitými způsoby, že v člověku navozují zcela nový repertoár sexuálních strategií. Některé kultury mají polygynní systémy, které umožňují mužům mít několik manželek. Jiné kultury jsou polyandrické, v nich je umožněno ženám vzít si několik manželů. Další jsou monogamní, omezující obě pohlaví pouze na jednoho manželského partnera pro danou dobu. Ještě další kultury jsou promiskuitní s vysokým stupněm výměny partne-

rů. Seznamovací strategie, které se v nás vyvinuly, jsou na tyto právní a kulturní vzorce vysoce citlivé. Například v polygynních partnerských systémech vyvíjejí rodiče nesmírný tlak na své syny, aby se ucházeli o ženy, ve zjevném úsilí ušetřit je osudu života bez partnerky, který sužuje mnohé muže, když si jiní monopolizují několik žen.¹⁷ V monogamních kulturách naopak rodiče méně naléhají na své syny, aby si našli ženu.

Další důležitý faktor kontextu je poměr obou pohlaví neboli počet volných mužů v poměru k počtu volných žen. Existuje-li nadbytek žen, jako u indiánů Ache v Paraguayi, muži se stávají neochotnějšími zavázat se jedné ženě a místo toho dávají přednost mnoha různým náhodným vztahům. Existuje-li nadbytek mužů, jako například v současných velkoměstech v Číně a třeba u kmene Hiwi ve Venezuele, monogamní manželství se stávají pravidlem a míra rozvodovosti je mizivá.¹⁸ Tak, jak se posouvají strategie mužů, musejí se posouvat i strategie žen a naopak. Tyto dva soubory strategií vedle sebe existují v komplexním vzájemném vztahu, částečně založeném na početním poměru obou pohlaví.

Z jistého hlediska je kontext vším. Kontexty, které se znovu vracely po celou evoluční historii, vytvářely strategie, které si neseme dnes s sebou. Kulturní kontexty a kulturní podmínky určují, které strategie se aktivují a které zůstanou zapomenuty. K pochopení těchto strategií identifikuje tato kniha opakující se selekční tlaky či adaptační problémy v minulosti, evolučně vytvořené psychologické mechanismy a strategická řešení a současné kulturní i jiné okolnosti, které některá řešení upřednostňují.

PŘEKÁŽKY K POCHOPENÍ LIDSKÉ SEXUALITY

Od roku 1859, kdy Darwin poprvé navrhl k vysvětlení vzniku a organizace života evoluční teorii, popouzí a znechucuje tato teorie mnoho lidí. Když se o teorii, podle níž jsme se vyvinuli z lidoopů, doslechla Darwinova současnice lady Ashleyová, poznamenala: „Doufejme, že to není pravda. A jestli to je pravda, doufejme, že nevejde ve všeobecnou známost.“ Vytrvalý odpor trvá u někoho až do současnosti. Tyto pře-

kážky v chápání musí být odstraněny, má-li být pohled na naši sexualitu reálný.

Naše překážky se týkají způsobu vnímání. Naše vědomé a vjemové mechanismy byly vytvořeny přírodním výběrem pro pozorování a zvažování událostí, ke kterým dochází v relativně krátkém časovém rozmezí – během vteřin, minut, hodin, dní, někdy měsíců, výjimečně let. Naši předkové trávili většinu času řešením okamžitých problémů, jako je hledání potravy, oprava přístřeší, udržování tepla, volba partnerů a soupeření o ně, ochrana dětí, vytváření aliancí, dosahování vyššího postavení, obrany proti přepadajícím bandám. Byli tedy nuceni přemýšlet v krátkém časovém horizontu. Evoluce se však prosazuje přes tisíce generací v nepatrných posunech, které nelze pozorovat přímo. Abychom pochopili události, které se vyskytují v takto obrovském časovém měřítku, musíme se vzdát běžné představivosti, stejně jako tomu bylo u myšlenkových experimentů, jimiž velcí fyzikové teoreticky došli k úžasným závěrům, jako jsou černé díry či jedenáctidimenzionální vesmír, jež nelze spatřit.

Další překážka v pochopení evoluční psychologie je ideologického rázu. Od dob Spencerovy teorie sociálního darwinismu bývají biologické teorie občas zneužity pro politické cíle – k ospravedlnění útisku, pro zdůvodnění rasové nebo pohlavní nadřazenosti. Ovšem fakt, že historie zneužívání biologického vysvětlení lidské podstaty je pestrá, nás ještě neospravedlňuje k tomu, abychom zavrhlí nejmocnější teorii organického života, kterou máme k dispozici. Pro pochopení lidských namlouvacích návyků je třeba pohledět zpříma do tváře našemu evolučnímu dědictví a chápat sami sebe jako výsledek tohoto dědictví.

Další bašta odporu proti evoluční psychologii je naturalistické tmářství, které v podstatě tvrdí, že by mělo nadále existovat vše, co už existuje. Nesmyslná naturalistická tvrzení zaměňují vědecký popis lidského chování za morální předpis, jak se chovat. V přírodě však existují nemoci, epidemie, paraziti, dětská úmrtnost a spousta dalších přirozených nepříjemných událostí, které se pokoušíme eliminovat nebo zredukovat. Fakt, že tyto události existují, není důvod, že by měly existovat i nadále.

Podobně i mužská sexuální žárlivost, která se vyvinula jako psychologická strategie pro zabezpečení jistoty otcovství, způsobuje, jak

známo, ženám na celém světě újmu, neboť v jejím důsledku dochází k bití žen muži a někdy i k vraždám.¹⁹ Jako společnost možná dospějeme jednoho dne k metodám, jak mužskou sexuální žárlivost a její projevy omezit. To, že existuje evoluční základ mužské sexuální žárlivosti, ještě neznamená, že ji musíme snášet a předávat dalším generacím. Úsudky o tom, co by mělo existovat a co ne, jsou založené na lidském žebříčku hodnot a na vědeckých rozpravách, nikoli na tom, co právě existuje.

Naturalistické pomýlení má i svůj protějšek v antinaturalistické tezi, opět chybné. Někteří lidé přehnaně interpretují své vize o tom, co vlastně znamená lidskost. Podle jednoho z těchto pohledů „přirozená“ lidskost spočívá v životě v souladu s přírodou, v klidné koexistenci s rostlinami, zvířaty i mezi sebou navzájem. Války, agrese a soutěživost jsou považovány za zpronevěření se této v podstatě mírné lidské přirozenosti vlivem existujícího prostředí kapitalismu nebo patriarchy. Navzdory všem důkazům tíhnou lidé k těmto iluzím. Když antropolog Napoleon Chagnon zdokumentoval, že 25 % mužů indiánského kmene Yanomamö zemře násilnou smrtí z rukou jiných mužů kmene Yanomamö, jeho práce byla vášnivě odsuzována těmi, kdo předpokládali, že celý kmen žije v harmonii.²⁰ Antinaturalistické dogma se uplatňuje vždy, když se lidé pozorují prizmatem utopických vizí předepisujících, jací by měli lidé být.

Jiní kritikové evoluční psychologie vycházejí z následující mylné představy: Je-li namlouvací strategie zakořeněná v evoluční biologii, potom je neměnná a nepružná, lidé jsou odsouzeni ke slepému následování tohoto příkazu jako nemyslicí roboti. Tato myšlenka chybně rozděluje lidské chování do dvou oddělených kategorií: biologicky určené a určené okolním prostředím. Ve skutečnosti je však lidské chování nedělitelným důsledkem obou. Každý úsek DNA se rozevírá, a tudíž projevuje v součinnosti s určitým kulturním kontextem a okolními podmínkami. Během života jednoho člověka zapínají společenské a okolní podmínky evolučně vyvinuté mechanismy a naše výsledné chování je bez výjimky společným produktem těchto mechanismů a vlivů okolního prostředí. Evoluční psychologie představuje opravdovou syntézu pohledů, která identifikuje historické, kulturní a situační komponenty, z nichž

se poskládala lidská psychologie a které se touto psychologíí táhnou dodnes.

Všechny vzorce chování se mohou v zásadě měnit zásahem okolního prostředí. To, že v současné době můžeme některé vzorce změnit a jiné ne, je pouze problém znalostí a technologie. Pokroky v úrovni znalostí s sebou nesou nové možnosti změn, jsou-li změny žádoucí. Lidé jsou nesmírně vnímaví ke svému okolí, neboť přírodní výběr v nich vypěstoval pružné instinkty, které reagují na kontext. Nalezení kořenů seznamovacího chování v evoluční biologii nás nezatrácuje k životu s předem určeným osudem.

Další forma odporu k evoluční psychologii pochází z feministického hnutí. Mnoho zastánců feminismu se obává, že evoluční teorie bude mít za důsledek nastolení nerovnosti mezi pohlavími, zúží výběr rolí, které mohou muži nebo ženy vykonávat, zastane se stereotypů každého pohlaví, zbaví ženy moci a ekonomických zdrojů a zvýší pesimismus, který panuje ohledně možných změn současného stavu. Z těchto důvodů zastánci feminismu odmítají evoluční závěry.

Navzdory všem námitkám s sebou evoluční psychologie nepřináší tato obávaná zdůvodnění lidského chování. V evoluční terminologii jsou muži a ženy identičtí ve většině oblastí a liší se pouze v omezených sférách, v nichž během evoluční historie lidstva opakovaně čelili různým adaptivním problémům. Například se zásadně liší podle preference jednotlivých sexuálních strategií, nikoliv však ve schopnosti využívat celou vrozenou škálu lidských sexuálních strategií.

Evoluční psychologie si vytkla za cíl vnést světlo do evolučně daných vzorců namlouvacího chování mužů a žen, nikoliv však předepisovat, čím by jednotlivá pohlaví měla být a jak by se měla chovat. Evoluční psychologie neobnáší žádnou politickou agendu. Pokud zastávám nějaké politické stanovisko ke vznášeným otázkám, potom je to víra v rovnost mezi všemi osobami bez ohledu na preferovanou sexuální strategii, víra v toleranci pro různost lidského pohlavního chování a víra, že evoluční psychologie nebude mylně vykládaná jako zdůvodnění genetického a biologického determinismu či popření vlivů okolního prostředí.

Posledním zdrojem odporu proti evoluční psychologii je idealistické snění o romantické lásce, pohlavní harmonii a zamilovanosti až do

skonání, k níž všichni tíhneme. Sám autor této knihy k těmto názorům silně inklinuje, neboť věří, že láska zaujímá ústřední místo v lidské sexuální psychologii. Párový vztah nám poskytuje jedno z nejhlubších uspokojení lidského života a bez něho by se zdál život prázdný. Konec konců některým párům se podaří žít šťastně až do smrti. Příliš dlouho jsme však ignorovali pravdu o lidském párovém chování. Konflikt, soupeření a manipulace jsou neodmyslitelnou složkou života ve dvou a musíme společně vytáhnout hlavy z písku, abychom pochopili nejústřednější vztahy v lidském životě.

2

CO CHTĚJÍ ŽENY

JSME KRÁČEJÍCÍ ARCHIVY PRADÁVNÝCH MOUDROSTÍ.

Helena Croninová, *Mravenec a páv*

Co ženy vlastně chtějí po svých partnerech, to je záhadou pro mužskou veřejnost odbornou i laickou už po dlouhá staletí – z dobrého důvodu. Mužům se přičítá připustit, že ženské preference pro výběr partnera jsou složitější a záhadnější než preference všech ostatních živočišných druhů bez rozdílu pohlaví. Pro odhalení evolučních kořenů ženských tužeb se musíme vrátit zpět v čase až do dob předtím, než se vyvinul člověk jako druh, předtím než ze svých předchůdců vznikli lidoopi, k začátku samotného pohlavního rozmnožování.

Jeden důvod, proč ženy vůbec vykazují proces výběru mezi partnery, vyvěrá z nezákladnějšího faktu biologie rozmnožování – definice pohlaví. Je pozoruhodnou skutečností, že to, co definuje biologické pohlaví, je jednoduše velikost pohlavních buněk. Samci jsou definováni jako pokolení s malými pohlavními buňkami, samice jako pokolení s velkými pohlavními buňkami. Velké samičí gamety jsou nepohyblivé a bývají zásobeny živinami. Malé samčí gamety jsou nadány pohyblivostí a rychlostí, se kterou plavou.¹ Rozdíly ve velikosti a pohyblivosti pohlavních buněk jsou doprovázeny rozdíly v jejich množství. Například muži produkují miliony spermií, které se doplňují rychlostí zhruba dvanáct milionů za hodinu, zatímco ženy produkují neměnnou a nedoplnitelnou zásobu na celý život v počtu asi čtyř set vajíček.

Ženina větší počáteční investice nekončí u vajíčka. K oplodnění a těhotenství, základním složkám lidského rodičovství, dochází uvnitř ženského těla. Jediný akt pohlavního spojení, který po muži vyžaduje minimální investici, může mít pro ženu za následek nevyhnutelný, energii stravující devítiměsíční proces plný různých ztrát a investic, který jí navíc brání v dalších příležitostech k seznámení. Ženy potom nesou výlučné břímě kojení, což je další zátěž, která může trvat i několik let.

V přírodě neexistuje biologický zákon, který by diktoval, že žena má investovat více než muž. Například u některých druhů, jako je křeček mormonský, mořský koník či panamská ropucha šípového jedu, investují více samci.² Sameček mormonského křečka vytvoří po velkém úsilí velký spermatofor, který je zásoben živinami. Samice mezi sebou soupeří o takové samečky, kteří mají největší spermatofoxy. U těchto tzv. druhů s obrácenými pohlavními rolemi jsou to samci, kdo je vybíravější při výběru a při namlouvání. Avšak u všech čtyř tisíc druhů včetně savců, včetně více než dvou set druhů primátů, to jsou samice, které nesou břímě vnitřního oplodnění, těhotenství a kojení.

Vysoké počáteční rodičovské investice dělají ze žen cennou, lež omezeně dosažitelnou komoditu.³ Těhotenství, porod, kojení, péče o dítě a jeho ochrana jsou výjimečně cenné rozmnožovací hodnoty, které nelze neuváženě rozhazovat. Žena si nemůže dovolit promarnit je s mnoha muži.

Ti, kdo třímají cenné hodnoty, je nerozdávají levně nebo nazdařbůh. Protože neuvážený sex znamenal pro ženy v naší evoluční minulosti riziko ohromných následných investic a zátěže, evoluce protěžovala takové ženy, které si své partnery vybíraly velmi důkladně. Pokud ženy v pradávných dobách vybíravé nebyly, utrpěly velké ztráty – měly menší reprodukční úspěch, méně jejich dětí se dožilo dospělosti. Pradávný muž naší evoluční historie si klidně mohl po nahodilém sexu odkráčet pryč, veškerá jeho ztráta se počítala na několik hodin času. Jeho reprodukční úspěch to nikterak vážně neohrozilo. Pradávná žena v naší evoluční historii mohla rovněž po nahodilém sexu odejít pryč, ale pokud v důsledku toho otěhotněla, nesla tíhu, ztráty a náklady onoho nešťastného rozhodnutí po měsíce, roky a dokonce desítky let.

Moderní technologie kontroly těhotenství pozměnila tyto následné investice. V dnešním průmyslovém světě mohou mít ženy krátkodobé aféry s minimálním strachem z nechtěného otěhotnění. Ale lidská sexuální psychologie se vyvíjela po miliony let směrem k řešení adaptivních problémů našich prapředků. My touto základní sexuální psychologií stále disponujeme, přestože se okolní svět změnil.

Z ČEHO SE SKLÁDÁ TOUHA

Uvažujme případ naší pradávne předchůdkyně, která se zkouší rozhodnout mezi dvěma muži. Jeden z nich vyniká velkou štedrostí, se kterou ji zahrnuje svými prostředky, druhý je lakomý. Pokud budou ostatní jejich vlastnosti shodné, štedrý muž je pro ni cennější než ten lakomý. Ten štedřejší muž se s ní třeba podělí o ulovené maso, a tím zvýší její naději na přežití. Zřejmě obětuje čas, energii a své prostředky i pro dobro dětí, a tím dále prospěje jejímu reprodukčnímu zdaru. Z tohoto hlediska má štedrý muž jako partner vyšší hodnotu než ten lakomý. Pokud štedrost mužů s sebou přinášela užitek opakovaně po celé trvání evoluce a její projevy byly spolehlivě pozorovatelné, potom selekce upřednostňovala u žen při výběru partnera preferenci pro štedrost.

Nyní zvažujme komplikovanější a realističtější případ, kdy se muži liší nejen stupněm štedrosti, ale i nepřebornou směsicí vlastností, které jsou tak významné pro výběr partnera. Muži se navzájem liší fyzickými schopnostmi, sportovními dovednostmi, ambicemi, pílí, laskavostí, schopností vnímat druhého, duševní rovnováhou, inteligencí, sociálním cítěním, smyslem pro humor, příbuzenským zázemím i pozicí na společenském žebříčku. Muži se také mezi sebou liší náklady, kterými zatíží partnerský vztah: Někteří do něj vstupují s dětmi, dluhy, prchlivou povahou či náklonností k promiskuitě. Muži se navíc odlišují ve stovkách dalších způsobů, které jsou pro ženy možná nezajímavé. Někteří muži mají pupky obrácené dovnitř, jiní pupky obrácené ven. Silnější preference pro nějaký typ mužského pupku se prakticky nevyvinula, nebyl to pro ženy dávné minulosti znak nějak adaptivně rele-

vantní. Statisíce let trvající selekce zacílila ženské preference s laserovou přesností jen na ty nemnohé z tisíců vlastností, jimiž se muži navzájem odlišují, které byly adaptivně nejcecnnější.

Vlastnosti, které lidé preferují, však nemají neměnnou charakteristiku. Protože se vlastnosti s časem mění, musejí ti, kdo se ocitli na seznamovacím trhu, velmi důmyslně zkoumat vyhlédnutého potenciálního životního partnera. Mladý student medicíny, kterému se právě nedostává financí, může být pořád ještě vynikajícím příslibem do budoucnosti. Jiný muž může být sice ambiciózní, ale dosáhl již svého maxima. Další má třeba děti z předchozího manželství, ale protože hodlají opustit rodné hnízdo a postavit se na vlastní nohy, nebudou odčerpávat společné prostředky. Správné měření hodnoty muže pro budoucí život vyžaduje schopnost vidět za hranice jeho dnešní pozice a vyhodnotit jeho potenciál.

Evoluce prosazuje ženy, které preferují muže disponující takovými vlastnostmi, jež s sebou přinášejí užitek, a které odmítají muže s vlastnostmi, jež přinášejí ztráty. Každá jednotlivá vlastnost muže tvoří jednu složku z jeho výsledné hodnoty jako partnera pro ženu. Každá z jejích preferencí se snaží vystopovat příslušnou složku.

Preference, které upřednostňují určitou složku, však úplně neřeší problém výběru partnera. Ženy čelí ještě dalším adaptivním překážkám. Zaprvé musí žena vyhodnotit své specifické potřeby a okolnosti, v nichž se ocitá. Tentyž muž má pro rozdílné ženy různou hodnotu. Například mužova ochota podílet se na přímé péči o dítě může být cennější pro ženu, která nemá po ruce ochotné a nápomocné příbuzenstvo, než pro ženu, jejíž matka, sestra, tetičky a strýčci dychtí po spoluúčasti. Nebezpečí, jež s sebou nese výběr partnera s prchlivou povahou, je asi větší pro ženu, která je jedináček, než pro ženu se čtyřmi statnými bratry, připravenými ji chránit. Hodnota potenciálního druhá zkrátka závisí na individuální a okolnostmi podmíněné perspektivě osoby provádějící výběr.

Při výběru partnera musejí ženy rozlišit a správně odhadnout signály napovídající, zda onen muž doopravdy disponuje potřebnými zdroji. Problém správného odhadu se stává nanejvýš akutní v situacích, kdy jsou muži připraveni ženy podvést – tím, že předstírají, že zastávají vyšší

postavení, než ve skutečnosti mají, nebo tím, že zahrají větší stupeň závaznosti, než na jaký jsou ve skutečnosti ochotni přistoupit.

Ženy konečně čelí i problému celkového vyhodnocení svých znalostí o vyhlédnutém partnerovi. Předpokládejme, že jeden muž je štedrý, ale emočně nestabilní. Jiný je emočně stabilní, ale lakomý. Kterého z nich si má žena zvolit? Výběr partnera je podmíněn psychologickým mechanismem, který umožňuje vyhodnotit relevantní vlastnosti a každé přiřadit příslušnou váhu pro konečný součet. V konečném rozhodnutí, zda si onoho muže zvolit nebo jej zapudit, je některým vlastnostem přidělena vyšší váha než jiným. Jedna z nejdůležitějších vlastností jsou mužovy zdroje.

EKONOMICKÁ SÍLA

Vývoj samičích preferencí pro takové samce, kteří nabízejí bohaté zdroje, je zřejmě nejstarší a univerzálně platný základ samičího výběru v celé živočišné říši. Uvažujme chování tuhýka šedého, ptáčka žijícího v Negevské poušti v Izraeli.⁴ Těsně před začátkem období páření začíná sameček shromažďovat do tajného úkrytu jedlou kořist (hlemýžď) a další užitečné věci, jako je peří či kousky hadrů, a to v počtu od 90 do 120 kusů. Pro přivábění samiček je napichují na trny a jiné výčnělky uvnitř svého teritoria. Samičky si prohlížejí samečky, jež jsou ještě k mání, a preferují páření s těmi, kteří mají největší zásobárnu. Když biolog Reuven Yosef nahodile odebíral část zásob jednoho samečka a přidal jedlé předměty k jinému hnízdu, samičky přesunuly svou pozornost k samečkům s větší hojností zásob. Samičky se úplně vyhýbaly samečkům bez zásob, a tak je odsoudily svobodnému mládenectví. Ať vykazují pro výběr partnera samičky jakékoliv preference, jeho zdroje a prostředky jsou většinou klíčovým kritériem.

U lidí by vývoj ženských preferencí pro stálého partnera disponujícího prostředky vyžadoval tři předpoklady. Za prvé, prostředky by musely být mužům dostupné a jimi uhájitelné a ovladatelné po celou evoluční historii. Za druhé by se muži museli navzájem lišit tím, co mají v držení, a ochotou investovat své zdroje do ženy a jejích dětí – kdyby

všichni muži vlastnili stejné zdroje a vykazovali stejnou ochotu je svázat s budoucí rodinou, nevznikla by u žen nutnost vývinu preferencí pro tyto muže. Konstanty se do namlouvacích rozhodování nepočítají. A za třetí by musely výhody spolužití pouze s jedním mužem převážit nad výhodami spolužití s několika muži.

U lidí jsou tyto předpoklady snadno splnitelné. Území a nástroje – a bychom jmenovali za všechny dva příklady zdrojů – jsou získávány, bráněny, zmonopolizovány a ovládány muži na celém světě. Muži se nesmírně liší v objemu zdrojů, jimiž vládou – od chudiny u pouličních popelnic, po boháče jako jsou Trump či Rockefeller. Muži se také značně liší v ochotě investovat svůj čas a zdroje do dlouhodobých vztahů. Někteří muži nemají žádné skrupule žít s mnoha ženami a přitom do nich pokud možno nic neinvestovat. Jiní muži jsou rození tátové, usměrňující tok svých zdrojů k jedné ženě a jejím dětem.⁵

Ženy v evoluční historii byly spíše schopné usměrnit zdroje pro sebe a své děti přes jediného životního druha než přes několik dočasných sexuálníích partnerů. Muži poskytují svým manželkám a dětem prostředky a zdroje v rozsahu, který u primátů nemá obdoby. U většiny ostatních primátů se musejí samice při získávání potravy spoléhat výhradně na vlastní síly, protože samci se obvykle se svými družkami o jídlo nedělí.⁶ Naproti tomu muži poskytují potravu, staví přístřeší a brání území. Muži chrání děti. Učí je loveckému i válečnickému umění, strategiím k dosažení společenské prestiže. Předávají dále svou společenskou hodnotu, čímž pomáhají potomkům vytvářet reciproční svazky v pozdějším životě. Takový prospěch by žena vytěžila z dočasného sexuálního partnera jen velmi nepravděpodobně. Ne všichni potenciální manželé jsou schopni přispět všemi jmenovanými prospěšnostmi, ale po tisíce generací, kdy někteří muži byli schopni zajistit některé z těchto výhod, získávaly ty ženy, které je preferovaly pro partnerství, ohromný prospěch.

Tak byly nastoleny okolnosti pro to, aby se u žen vyvinuly preference pro muže se zdroji. Ale ženy potřebovaly signály, podle kterých by rozeznaly, že muži statky skutečně vlastní. Signály mohly být nepřímé, jako např. osobnostní projevy, které předznamenávaly mužův společenský vzestup. Mohly být tělesné, jako mužova fyzická síla nebo zdraví. Mohly zahrnovat informaci o jeho reputaci, například úcta, kterou

k němu chovali jeho společníci. Nejjasnějším signálem byly ovšem ekonomické zdroje samy.

Preference pro partnery u současných žen nám poskytují okénko pro pohled do naší namlouvací minulosti, podobně jako náš strach z hadů či výšek nám umožňuje pohled na hazardování se životem, jemuž museli čelit naši prapředci. Výsledky desítek výzkumných programů dokumentují, že moderní americké ženy skutečně oceňují u svých partnerů ekonomické prostředky mnohem více než muži u nich. Například už ve studii prováděné v r. 1939 vytvářeli dotázaní američtí muži a ženy žebříček 18 vlastností u partnera či partnerky, seřazených podle důležitosti a klasifikovaných od nepodstatných po nepostradatelné. Ženy neoznačovaly dobré finanční vyhlídky jako absolutně nepostradatelné, ale vyhodnocovaly je jako velmi důležité. Ženy v r. 1939 oceňovaly dobré finanční vyhlídky u partnerů asi dvakrát výše než muži u žen. Tyto nálezy byly potvrzeny podobnými studiemi v r. 1956 a opět v r. 1967.⁷

Ani sexuální revoluce šedesátých a začátku sedmdesátých let dvacátého století nezměnila tento rozdíl mezi oběma pohlavími. Během pokusu zopakovat uvedené studie z dřívějších desetiletí jsme se v osmdesátých letech dotázali 1491 Američanek a použili jsme přitom stejný dotazník. Muži a ženy z Massachusetts, Michiganu, Texasu a Kalifornie posuzovali 18 vlastností životních partnerů podle důležitosti. Stejně jako v předchozích desetiletích si ženy cení dobrého materiálního zabezpečení svých partnerů zhruba dvakrát více, než je tomu naopak.⁸

Nejvyšší důraz, který ženy kladou na ekonomické prostředky, se projevuje v mnoha kontextech. Psycholog Douglas Kenrick vynalezl se svými kolegy účinnou metodu pro odhalování žebříčku různých vlastností, které jsou vyžadovány od životních partnerů a partnerek. Požádali muže a ženy, aby označili „minimální procentualitou“ každou schopnost, kterou shledají přijatelnou.⁹ Americké ženy označily minimální procentualitu výdělků, kterého bude schopen dosáhnout jejich budoucí manžel, číslem 70, čili chtějí, aby vydělával nejméně 70 % toho, co je obvyklé u ostatních mužů. Muži naproti tomu považovali za přijatelné, když žena bude schopna vydělat 40 % obvyklého výdělků.

Novinové inzeráty v rubrice seznámení potvrzují, že ženy, které se ocitly na seznamovacím trhu, touží hlavně po finančních zdrojích. Studie posuzující 1111 osobních inzerátů shledala, že inzerentky hledají finanční zdroje jedenáctkrát častěji než jejich mužské protějšky.¹⁰

Tyto preference se neomezují pouze na Ameriku nebo západní společenstva či kapitalistické země, neomezují se ani na profil dotazovaných. Mezinárodní studie zkoumající výběr partnera, kterou jsme prováděli s kolegy, prokázala univerzálnost ženských preferencí. V rozmezí pěti let od r. 1984 do r. 1989 jsme zkoumali obyvatelstvo 37 kultur na šesti kontinentech a pěti ostrovech, které se lišilo mnoha demografickými a kulturními parametry. Účastníci akce pocházeli z národů, které praktikují polygamii, jako Nigérie nebo Zambie, byly zastoupeny i státy spíše monogamní, jako je Španělsko nebo Kanada. Mezi státy byly zahrnuty takové, kde život „na hromádce“ je stejně běžný jako manželství, například Švédsko a Finsko, stejně jako státy, kde soužití nesezdaných párů je společensky nežádoucí, jako je Bulharsko nebo Řecko. Celkem bylo ve studii vyšetřeno 10 047 jednotlivců.¹¹

Účastníci ženského i mužského pohlaví řadili podle důležitosti 18 vlastností svého potenciálního partnera nebo manžela, a to na stupnici „nedůležité“ až „nepostradatelné“. Ženy na všech kontinentech, napříč všemi politickými zřízeními (včetně socialismu a komunismu), ženy všech rasových skupin a všech způsobů soužití (od intenzivní polygamie po předpokládanou monogamii) dávají větší důraz na dobré finanční vyhlídky partnerů než muži. Všeobecně si ženy cení finančních zdrojů zhruba o 100 % více než muži, tedy asi dvakrát tolik. Existují jisté kulturní odlišnosti. Ženy z Nigérie, Zambie, Indie, Indonésie, Iránu, Japonska, Thajwanu, Kolumbie a Venezuely si cení dobrých finančních vyhlídek o něco více než ženy z Jižní Afriky (Zulu), Holandska a Finska. Například ženy v Japonsku oceňují dobré finanční vyhlídky zhruba o 150 % více než muži, zatímco ženy v Nizozemsku staví dobré finanční vyhlídky pouze o 36 % výše než muži, což je nejnižší hodnota ze všech národností. Nicméně odlišnosti obou pohlaví jsou neměnné, ženy na celém světě touží po finančních zdrojích u manželského partnera více než muži.

Tyto nálezy poskytují první rozsáhlé důkazy jdoucí napříč mnoha kulturami, které podporují evoluční základ psychologie lidského

namlouvání. Protože se pradávne ženy musely vyrovnat s nesmírnou zátěží vnitřního oplodnění, devítiměsíčního těhotenství a kojení, výběrem partnera, který by disponoval dostatečnými prostředky, mohly získat úžasný prospěch. Tyto preference napomáhaly našim pradávným matkám vyřešit adaptivní problém přežití a reprodukce.

SPOLEČENSKÉ POSTAVENÍ

Lidé v tradičních společnostech sběračů a lovců, jež jsou našim nejbližším vodítkem pro vytvoření představy, jak asi vypadaly podmínky u našich prapředků, měli jasně definovaný společenský žebříček, kde prostředky a zdroje volně plynuly k těm, kdo stáli na vrcholu hierarchie, a jen velmi nesnadno se dostávaly k těm postaveným níže.¹² U dnešních tradičních kmenů, jako je třeba skupina australských Aboriginců Tiwi žijící na dvou ostrůvcích u pobřeží severní Austrálie, Yanomamöové ve Venezuele, Acheové v Paraguayi nebo kmen Kungů v Botswaně, nalezneme dost lidí zvaných „náčelníci“ a „velcí muži“, kteří disponují velkou mocí a požívají privilegovaný přístup ke zdrojům, který jim zaručuje jejich společenská prestiž. Dá se tedy dovodit, že společenské postavení našich prapředků poskytovalo značnou výhodu při zmocňování se zdrojů.

Henry Kissinger kdysi poznamenal, že moc je nejsilnějším afrodisiakem. Ženy touží po mužích, kteří ovládli vysoké posty ve společenské hierarchii, protože sociální postavení je univerzálně platný poukaz na ovládnutí zdrojů. K lepšímu postavení se váže i lepší výživa, rozlehlější teritorium, dokonalejší péče o zdraví. Vyšší společenské postavení propůjčuje dětem společenské příležitosti, které zřejmě dětem níže postavených mužů nebudou dopřány. Na celém světě platí, že mužští potomci z vyšších společenských vrstev mají více nabídek od potenciálních partnerek, které zároveň bývají kvalitnější. V jedné studii bylo sledováno 186 společenstev sahajících od Pygmejů Mbuti v Africe po Eskymáky na Aleutách a ve všech bez rozdílu disponovali muži s vyšším společenským postavením větším majetkem, lepší výživou pro děti a více manželkami.¹³

Ženy v USA vyjadřují bez váhání své preference pro partnery s vysokým společenským postavením nebo se společensky oceňovanou profesí. Jsou to vlastnosti, které jsou posuzovány jako jen o něco méně významné než dobré finanční vyhlídky.¹⁴ Americké ženy z Massachusetts, Michiganu, Texasu a Kalifornie, které měly na stupnici od „nedůležité“ po „nepostradatelné“ ocenit společenské postavení muže, je zařadily mezi důležité a nepostradatelné, přičemž muži je u svých protějšků řadili jako poněkud žádoucí, ale nikoliv důležité. V jedné studii, kde bylo zkoumáno 5000 vysokoškoláků, řadily ženy status, prestiž, hodnost, pozici v zaměstnání, moc a společenské postavení mezi důležité vlastnosti partnerů o mnoho výše než muži.¹⁵

S Davidem Schmittem jsme provedli výzkum párů v krátkodobých a trvalých vztazích, abychom zjistili, které vlastnosti lidé oceňují u potenciálních manželů v porovnání s krátkodobými sexuálními partnery. Účastníky byli muži a ženy z řad studentů michiganské univerzity, tedy populace, pro kterou jsou otázky náhodných a manželských vztahů vysoce relevantní. Několik set jednotlivců seřazovalo 67 vlastností podle jejich důležitosti pro krátkodobý nebo dlouhodobý vztah. Ženy posuzují pravděpodobnost úspěchu v zaměstnání a příslib dobré kariéry u svých manželů jako vysoce žádoucí. U náhodných sexuálních partnerů zvažují ženy jejich budoucí status podstatně méně než u potenciálních manželů.

Americké ženy rovněž kladou u svých partnerů velký důraz na vzdělání a stupeň profesionality – vlastnosti, které mají úzkou souvislost se společenským statutem. Uvedená studie prokázala, že ženy hodnotí nedostatek vzdělání u potenciálních manželů jako vysoce nežádoucí. Operetní klišé, kde si ženy přednostně berou lékaře, právníky, profesory a další profesně uznávané osobnosti, se zdá být v naprostém souladu s realitou. Ženy opovrhují muži, kteří jsou snadno ovladatelní nebo kteří si nedovedou zjednat respekt u ostatních.

Ženina touha po statusu se projevuje v každodenním životě. Jeden kolega vyslechl konverzaci čtyř žen v restauraci. Všechny si stěžovaly na nedostatek vhodných mužů v lokále. A přitom byly tyto ženy obklopeny číšníky a žádný z nich neměl snubní prsten. Číšníky, již nemají zaměstnání s vysokým statutem, tyto ženy očividně přehlížely. To, co

mínily, nebyl nedostatek vhodných mužů vůbec, ale nedostatek vhodných mužů s přijatelným sociálním statutem.

Ženy na seznamovacím trhu hledají „vhodné“ protějšky. Slovo vhodné je eufemismus pro „ty, jejichž prostředky již nejsou odváděny jinam“. Frekvence, s níž se toto slovo vyskytuje v kombinaci „vhodný nezadaný protějšek“, odhaluje partnerské očekávání žen. Pokud žena použije obrat „vhodný nezadaný protějšek“, nemyslí tím mužovu vhodnost, ale spíše jeho společenské postavení a rozsah jeho zdrojů. Je to eufemismus pro muže s nejvyšším statutem a s co možná nejširší škálou prostředků, který by se dal ulovit.

Důležitost, kterou ženy přisuzují společenskému postavení partnerů, se neomezuje na Ameriku nebo kapitalistické země. V drtivé většině 37 různých kultur zahrnutých do mezinárodní studie týkající se výběru partnera oceňují ženy u svých vyhlédnutých partnerů sociální status více než muži u nich – ve státech komunistických i socialistických, u černochů i Asiatů, u křesťanů i židů, v klimatech tropických i severských.¹⁶ Například na Thajwanu si ženy cení u mužů společenského postavení o 63 % více než muži u nich, v Zambii o 30 %, v Německu o 38 %, v Brazílii o 40 %.

Protože hierarchie jsou všeobecným znakem lidských skupin a zdroje se spíše hromadí u těch, kteří v hierarchii stoupají, řeší ženy částečně adaptivní problém získávání prostředků tím, že preferují muže s vyšším statutem. Společenské postavení je pro ženu jasným ukazatelem schopnosti muže investovat i do ní a jejich dětí. Současné výzkumy napříč mnoha kulturami podporují evoluční předpoklad, že ženy se při získávání zdrojů a prostředků zaměřují na tento ukazatel. Ženy na celém světě dávají přednost manželství, které je společensky povznese. Ty ženy v naší evoluční minulosti, kterým se nepodařilo dosáhnout manželstvím společenského vzestupu, zaopatřily sebe a své potomky zpravidla hůře.

VĚK

Vyšší věk přináší mužům často návod, jak se dostat ke zdrojům a k prostředkům. Stejně jako mladí musejí napřed dospět, než je jim dovoleno

vstoupit do vyšších vrstev společenské hierarchie, pubescenti a mladíci si jen zřídka dobudou respekt, status nebo pozici, které zastávají vyzrálejší starší muži. Tento trend dosahuje svého maxima u kmene Tiwi, kde panuje gerontokracie, v níž velmi staří muži disponují mocí a prestiží a pomocí řetězce komplexních vztahů ovládají seznamovací trh. Dokonce i v americké kultuře mají status a bohatství tendenci se akumulovat se vzrůstajícím věkem.

Ve všech 37 kulturách obsažených v mezinárodní studii o výběru partnera preferují ženy muže starší, než jsou samy.¹⁷ Když zprůměrujeme všechny kultury, ženy dávají přednost mužům starším zhruba o tři a půl roku. Nejmenší preferovaný věkový rozdíl vidíme u francouzsky mluvících žen v Kanadě, které si hledají muže starší o necelé dva roky, největší rozdíl byl nalezen u žen v Íránu, které upřednostňují muže starší o více než pět let. Celosvětový průměrný věkový rozdíl mezi současnými nevěstami a ženichy je tři roky, což potvrzuje, že preference rozhodování žen při vstupu do manželství se shodují s jejich preferencemi pro partnery obecně.

Abychom pochopili, proč ženy více uznávají starší muže, obraťme pozornost k věcem, které se věkem mění. Jedním z nejuniverzálnějších platidel je dostupnost zdrojů. V současných západních společnostech se obecně příjem zvyšuje s věkem.¹⁸ Například třicetiletí Američané vydělávají o čtrnáct tisíc dolarů za rok více než jejich dvacetiletí krajané, čtyřicátníci vydělávají o sedm tisíc dolarů více než třicátníci. Tento trend se neomezuje jen na západní společnost. U tradičních nezmodernizovaných kultur mají starší muži vyšší společenský status. U kmene Tiwi je samozřejmostí, že mužům je nejméně třicet let, než dosáhnou dostatečného společenského postavení k získání první manželky.¹⁹ Jen zřídka se zde vyskytne muž pod čtyřicítku se statutem dostatečným pro získání dvou či více manželek. Ve všech kulturách s sebou vyšší věk nese vyšší status a prostředky.

V tradičních společnostech lze tento trend částečně přisoudit tělesné síle a loveckým zkušenostem. Tělesná síla vzrůstá u mužů s věkem a dosahuje vrcholu kolem třicítky. Přesto, že dosud nebyly provedeny systematické studie vztahu věku a loveckých schopností, antropologové usuzují, že tato schopnost kulminuje u muže mezi třicátým a čtyřicá-

tým rokem, kdy je mírný pokles jeho fyzické síly více než kompenzován dokonalejšími znalostmi, trpělivostí, šikovností a moudrostí.²⁰ Ženské preference pro starší muže mohou tedy vyvěrat z dob lovců a sběračů, pro které zdroje pocházející z lovu byly nepostradatelné pro přežití.

Ženy možná preferují starší muže i z jiných důvodů než jsou hmatatelné zdroje. Starší muži budou pravděpodobně zralejší, stabilnější a spolehlivější v jejich zaopatřování. Například v USA se muži emočně stabilizují, stávají se uvědomělejšími a spolehlivějšími se vzrůstajícím věkem, tedy alespoň do třicítky.²¹ V jedné studii o ženských preferencích pro partnery poznamenala jedna starší paní, že „starší muži vypa-
dají lépe, protože člověk s nimi může mluvit o vážných věcech, mladíci jsou hloupí a život neberou vážně“.²² Se zvyšujícím se věkem dostává jasnější obrysy i mužovo potenciální budoucí postavení. Ženy preferují starší muže ve vyšších pozicích, aby mohly odhadnout, jak daleko by to mohli ještě dotáhnout.

Dvacetileté ženy ve všech 37 kulturách mezinárodní studie se zpravidla vdávají za muže jen o málo let starší, a to navzdory faktu, že mužovy finanční prostředky dosahují vrcholu až v jeho čtyřiceti nebo padesáti letech. Jedním z důvodů, proč mladé ženy nejsou přitahovány muži podstatně staršími, může být skutečnost, že u starších mužů je vyšší riziko úmrtí, a tak budou v budoucnu s menší pravděpodobností k dispozici, aby přispívali k zaopatřování a ochraně dětí. Navíc možnost nesourodosti tvořené velkým věkovým rozdílem by mohla vést k napětí a nárůstu důvodů pro rozvod. Z těchto příčin jsou zřejmě mladé ženy spíše přitahovány k mužům jen o pár let starším, kteří ovšem mají do značné míry slibnou budoucnost, než k podstatně starším mužům, kteří sice již vyššího postavení dosáhli, mají však budoucnost nejistější.

Avšak ne všechny ženy si vybírají starší muže. Některé si vybírají i muže mladší. Jedna studie z malé čínské vesnice zjistila, že ženy, kterým bylo sedmnáct nebo osmnáct, si často braly „muže“, kterým bylo čtrnáct nebo patnáct. Ovšem kontext, v němž se vše odehrávalo, byl vysoce ovlivněn okolností, že všichni tito „muži“ již byli zámožní, pocházeli z vysoce postavených rodin a jejich budoucnost byla zabezpečena dědičnými nároky.²³ Očividně může být tedy preference pro

mírně starší muže překonána, disponuje-li muž jinými nepopiratelnými vyhlídkami na postavení a zdroje a jsou-li tyto vyhlídky zaručeny.

Dochází i k jiným výjimkám, při kterých si ženy vyhlédnou za partnery podstatně mladší muže. K mnohým z těchto případů nedochází z důvodů nějakých silných preferencí žen pro mladší muže, ale spíše proto, že jak starší ženy, tak mladší muži postrádají kupní sílu i nabízenou hodnotu pro seznamovací trh. Starší ženy často nemohou získat pozornost mužů vyššího postavení, a tak se musí spokojit s mladšími muži, kteří to sami na společenském žebříčku ještě daleko nedotáhli nebo nedosáhli hodnoty ceněného partnera. Například u kmene Tiwi je obvykle první manželkou nějaká starší žena, někdy starší o celá desetiletí, protože mladý muž se svým relativně nízkým statusem nemůže sehnat nikoho jiného než starší ženu.

Ještě dalšími výjimkami jsou starší ženy, které už dosáhly vysokého statusu a vlastní bohaté zdroje a prostředky a dávají se dohromady s mladšími muži. Cher a Joan Collinsová jsou toho zářným příkladem mezi celebritami – měly vztah s muži o dvě desetiletí mladšími. Ale tyto případy jsou řídké, neboť většina dobře zajištěných žen preferuje muže alespoň tak bohaté, jako jsou samy, a pokud možno ještě bohatší.²⁴ Ženy se možná na kratší dobu dávají dohromady s mladšími muži, když se však rozhodnou usadit a vdát se, většinou vyhledávají muže starší. Ani krátké romantické vztahy Cher a Joan Collinsové s jejich mladíčky nevydržely dlouho.

Všechny tyto ukazatele, ekonomické zdroje, společenské postavení a starší věk, přispívají k jediné věci: schopnosti muže získat a ovládnout zdroje, které mohou ženy využít pro sebe a své děti. Dlouhá historie evoluce pomocí výběru s sebou přinesla způsob, jakým ženy nazírají na muže jako na prostředky svého úspěchu. Ale vlastnictví zdrojů nestačí. Ženy potřebují také takové muže, již nesou známky toho, že si s vysokou pravděpodobností své zdroje zajistí na dlouhou dobu.

V kulturách, kde se lidé berou mladí, se často ekonomická kapacita muže nedá vyhodnotit přímo, a tak se musí odhadovat nepřímou. Ve společnostech lovců a sběračů, které postrádají peněžní ekonomiku, nemohou být finanční zdroje samy o sobě cílem výběru. Například u kmene Tiwi jsou mladí muži velmi pečlivě zkoumání jak ženami, tak

staršími muži, aby se zjistilo, kdo to někam dotáhne, neboť je předurčen dosáhnout postavení a prostředků, a kdo zřejmě zůstane v pomalejší dráze částečně kvůli vlastním charakterovým vlastnostem. Mladí muži jsou hodnoceni podle svého příslibu do budoucna, přičemž klíčovými ukazateli jsou jejich dobré lovecké dovednosti, bojové schopnosti a hlavně silná odhodlanost stoupat v hierarchii kmenové moci a společenského vlivu. Ženy ve všech kulturách, minulých i současných, dovedou rozlišovat muže podle jejich zjevné schopnosti, založené na jistých charakterových vlastnostech, zajistit do budoucna zdroje a prostředky. A ženy, které si cení charakterových vlastností, jež pravděpodobně povedou k dosažení vysokého postu a k trvalému přístupu ke zdrojům, se měly a mají daleko lépe než ženy, které tyto životně důležité ukazatele ignorují.

AMBICE A PRACOVITOST

S Liisou Kyl-Heku jsme provedli studii na téma, jak se prosadit v každodenním životě. Naším cílem bylo identifikovat taktické prvky, jež lidé používají pro postup v hierarchiích svých pracovišť a na společenské scéně. Požádali jsme 84 jednotlivců z Kalifornie a Michiganu, aby si vybavili osoby, které dobře znají, a potom zapsali počiny, kterých si povšimli, že je tito lidé používali pro kariérový postup. Užitím různých statistických metod jsme objevili 26 jasně odlišených taktických prvků včetně podvádění, spolčování, sexuálních nabídek, vzdělávání se a pracovitosti. Taktika pracovitosti zahrnovala takové činy jako práci přesčas, práci navíc, efektivní využívání času, upřednostňování jistých cílů a vysoký pracovní výkon, který udělá na ostatní dojem. Později jsme požádali 212 jednotlivců ve věku 25 až 30 let, aby ukázali, které taktické prvky používají k vlastnímu prosazení. V oddělené dotazníkové akci jsme se zeptali jejich manželů a manželek, jaké taktické prvky používají jejich partneři a partnerky pro společenský vzestup. V dalším kroku jsme porovnali tyto informace s příjmy a služebními postupy, kterých dosáhli v minulosti, a jejich očekávaným příjmem a postupem, abychom zjistili, které taktiky pro postup vzhůru se v daných okolnostech osvědčily nejlépe.

Mezi všemi taktikami se tvrdá práce ukázala jako jeden z nejlepších předpokladů pro dosažení očekávaného příjmu a postupu. Ti jednotlivci, kteří si předsevzali, že budou tvrdě pracovat, a jejichž partneři potvrdili, že skutečně tvrdě pracovali, dosáhli vyššího stupně vzdělání, vyššího příjmu a byli v očekávání dalšího zvýšení příjmu a postavení – na rozdíl od těch, kteří z hlediska tvrdé práce selhali. Pracovití a ambiciózní muži si zajišťují vyšší profesní pozici než muži leniví a bez motivace.²⁵

Zdá se, že ženy si jsou této spojitosti vědomy, neboť vykazují touhu po mužích s vlastnostmi pohánějícími je vpřed. Například v padesátých letech 20. století bylo požádáno 5000 lidí bez vyššího vzdělání, aby seřadili podle důležitosti vlastnosti, po kterých touží u svých budoucích partnerů. Ukázalo se, že ženy daleko častěji než muži touží po protějšcích, kteří rádi pracují, jsou orientovaní na kariéru, prokazují pracovitost a nechybí jim ambice.²⁶ V mezinárodní studii o výběru partnera hodnotilo 852 svobodných žen a 100 žen vdaných jednomyslně ambice a přičinlivost známkami „důležité“ a „nepostradatelné“. Ženy ve studii sledující dočasné a trvalé partnerství hodnotí muže bez ambic jako nanejvýš nežádoucí, zatímco muži nepovažují nedostatek ambicióznosti u manželek ani za žádoucí, ani za nežádoucí. Ženy s vyšší pravděpodobností přeruší dlouhodobé soužití s mužem, jestliže ztratí zaměstnání, ztratí cíle ve své kariéře nebo projeví sklon k lenosti.²⁷

Preference žen pro muže s ambicemi a pílí se neomezuje na USA a západní společnost. Ženy v převážné většině kultur hodnotí na rozdíl od mužů ambice a pracovitost u svých protějšků převážně známkou „důležité“ a „nepostradatelné“. Na Thajwanu například dávají ženy ambicím a pracovitosti partnerů o 26 % vyšší důležitost než muži, ženy v Bulharsku o 29 % a ženy v Brazílii o 30 %.

Tato průkaznost napříč všemi kulturami i napříč časem podporuje klíčový předpoklad evoluce, totiž že u žen se rozvinuly takové preference, které favorizují muže vykazující schopnost dobýt ekonomické prostředky a opovrhují muži bez ambicí. Tyto preference napomohly pravěkým ženám vyřešit základní adaptivní problém přístupu ke zdrojům. Pomohlo jim to k přesnému odhadu pravděpodobnosti, s jakou budou v budoucnosti získávat prostředky od vyhlédnutého muže, i když neměly k dispozici přímé a snadno pozorovatelné projevy jeho existu-

jících zdrojů. I kdyby měly možnost přímo pozorovat a hodnotit jeho zdroje, teprve mužovy ambice a příčinnost poskytovaly záruku stálého přísunu těchto zdrojů. Píle a ambice však nejsou jedinými dostupnými ukazateli mužových potenciálních zdrojů. Jiné dva ukazatele – spolehlivost a stabilita – poskytují další informace o stálosti či problémovosti přísunu zdrojů do budoucna.

SPOLEHLIVOST A STABILITA

Mezi osmnácti vlastnostmi vyhodnocovanými v mezinárodní studii zkoumající výběr partnerů byly druhými a třetími nejvýše hodnocenými vlastnostmi – po lásce – spolehlivost charakteru a emoční stabilita čili emoční zralost. Ve 21 ze 37 kultur kladou muži stejné preference na spolehlivost partnera jako ženy. Ze 16 kultur, kde existuje v tomto ohledu rozdíl mezi pohlavími, si v 15 z nich cení ženy spolehlivost u partnerů více než muži. Po výpočtu průměru ze všech 37 kultur zjistíme, že ženy dávají spolehlivému charakteru hodnotu 2,69, přičemž 3,00 značí nepostradatelnost. Muži považují tuto vlastnost za téměř stejně důležitou s průměrem 2,50. V případě emoční stability čili zralosti se obě pohlaví odlišují více. Ženy ve 23 kulturách hodnotí tuto vlastnost významně výše než muži. Ve zbývajících 14 kulturách oceňují muži i ženy tuto vlastnost shodně. V průměru všech kultur dávají ženy této vlastnosti známku 2,68 zatímco muži ji hodnotí známkou 2,47. Ve všech kulturách kladou ženy na tyto vlastnosti ohromnou váhu; hodnotí je u svých potenciálních manželů jako důležité až nepostradatelné.

Tyto vlastnosti s sebou nesou celosvětově tak velkou hodnotu z toho důvodu, že spolehlivě signalizují, že dodávky mužových zdrojů budou bez výkyvů a budou trvat po celou dobu svazku. Naproti tomu nespolehliví lidé poskytují prostředky nepravidelně, a tím způsobují svým partnerům, v našem případě partnerkám, značné újmy. Pro jednu studii zkoumající čerstvě seždané páry jsme s kolegy na základě veřejných záznamů o všech svatbách, které byly oficiálně vykonány v jednom okrsku v Michiganu, náhodně kontaktovali 104 párů. Tyto páry byly podrobeny důkladným šestihodinovým testům osobnosti účastníků

a hodnocení jejich novomanželských svazků a charakterových vlastností jejich partnerů a partnerek a nadto je ústně vyslyšali jak psychologové, tak psychologky. Testy obsahovaly i sekci, v níž měli zvolit ze 147 možných forem takové újmy, které jim způsobil jejich protějšek během uplynulého roku. Emočně nestabilní muži, tak se definovali sami a byli tak definováni svými partnerkami i vyšetřujícími psychology, jsou pro ženy obzvláště velkou zátěží. Mají především tendenci být zahleděni sami do sebe a monopolizovat si zdroje, jež mají sdílet oba. Navíc se chovají vlastnicky a činí si nárok na spoustu času svých manželek. Vykazují nadprůměrnou sexuální žárlivost, přičemž se rozčilují už při pouhém rozhovoru manželky s někým jiným. Projevuje se u nich závislost, vyžadují od svých manželek, aby se postaraly o všechny jejich potřeby. Bývají suroví slovně i fyzicky. Ukazují se jako bezohlední, například se nedostávají na smluvené místo včas. Jsou náladovější než jejich stabilnější protějšky, často pláčou bez zjevného důvodu. Mají nadprůměrně mnoho mimomanželských románek, což dává tušit dalším odklon jejich prostředků a času.²⁸ Všechny tyto újmy dokazují, že takoví manželé pohlcují čas a zdroje svých manželek, směřují svůj čas a prostředky jinam a efektivně neusměrňují své zdroje a prostředky žadaným směrem po celou dobu. Spolehlivost a zralost jsou osobní vlastnosti, které signalizují zvýšenou pravděpodobnost toho, že ženiny zdroje nebudou mužem vysávány.

Nepředvídatelné aspekty emočně nestabilních mužů přinášejí ještě další újmu spočívající v tom, že zabraňují ženám řešit kritické adaptivní problémy. Nepravidelná dodávka prostředků může zrušit snahu o zabezpečení kroků nutných pro přežití a reprodukci. Maso, které najednou není k dispozici, protože nespolehlivý muž se na poslední chvíli rozhodl, že si zdřímne, místo toho, aby vyrazil na lov, je příkladem zdroje, na který se spoléhalo, ale nebyl dodán. Jeho nedostatek vytváří problém pro výživu a přetrvání. Ukazuje se, že zdroje přinášejí největší prospěch, jsou-li předvídatelné. Nepravidelně dodávané zdroje se mohou i zmařit, jestliže potřeby, k jejichž pokrytí byly určeny, již byly zajištěny nějakým jiným nákladnějším způsobem. Zdroje, které jsou dodávány předvídatelně, se dají přerozdělit efektivněji z hlediska všech adaptivních překážek, se kterými je nutné se potýkat v každodenním životě.

Emoční stabilita a spolehlivost jsou kategorie širokého rozsahu. Aby se význam těchto globálních vlastností mohl identifikovat přesněji, požádali jsme s Michaelem Botwinem 140 osob o vyjmenování specifických příkladů emočně stabilního a labilního chování. Mezi chování, které odráží emoční stabilitu, lze zahrnout psychickou odolnost, jako je nestěžování si nebo projev účasti s jinými ve vypjatých situacích. Další vzorce emočně stabilního chování mají vztah k práci, třeba že člověk zůstane doma a práci dokončí, i když všichni ostatní vyrazejí ven za zábavou, nebo že spíše vloží veškerou energii do zaměstnání, než by vyjadřoval pochyby o účelnosti práce. Tyto vzorce chování signalizují schopnost pracovat vytrvale, spolehnout se na vlastní zdroje při řešení stresujících situací a neúspěchů a vydat osobní zdroje ku prospěchu ostatních i za nepříznivých podmínek.

Takové jednání ostře kontrastuje s chováním lidí, již jsou emočně nestabilní. Nestabilní chování odráží neschopnost disponovat vlastními prostředky, takže takto postižení lidé si dělají starosti s něčím, s čím nemohou nic dělat, hrouť se, když narůstají problémy, nebo odloží práci, která se má udělat, místo toho, aby ji udělali hned. Takové chování signalizuje nedostatečnou výkonnost, potíže při zvládnání stresů, náchylnost působit újmu ostatním a nedostatek dobré vůle přenechat vlastní výhody ostatním.

Ženy velmi oceňují spolehlivost a emoční stabilitu, aby se vyhnuly těmto újmám a aby sklízely užitek, který jim partner dovede přinášet po celou dobu. V pradávce historii lidí měly ženy, které si vybraly spolehlivé a emočně stabilní muže, vyšší pravděpodobnost, že si pro užitek svůj a svých dětí zajistí mužovu schopnost získávat a udržovat zdroje. Ženy, které provedly tento moudrý výběr, předešly mnoha problémům působeným nespolehlivými a nestabilními muži.

INTELIGENCE

Spolehlivost, emoční zralost, píle a ambice nejsou jediné osobní vlastnosti, které signalizují schopnost získat a trvale dodávat zdroje. Pomíjívá vlastnost inteligence poskytuje další důležité znamení. Nikdo přesně

neví, co vlastně testy inteligence měří, ale existují jasné důkazy, že lidé s vysokým koeficientem toho dokážou více. Inteligence je v USA dobrým předpokladem pro vlastnictví ekonomických zdrojů.²⁹ Lidé, kteří v testech dosahují vyšších koeficientů, chodí do lepších škol, dostane se jim více let vzdělání a nakonec získají lépe placená místa. Dokonce i v rozmezí jedné speciální profese, jako je stavebnictví nebo truhlářina, je inteligence předpokladem pro ty, kteří chtějí rychleji postoupit na místa s větším rozhodováním nebo kdo budou dostávat vyšší příjmy. V kmenových společenstvích se vyčleňují náčelníci a vůdci téměř výlučně z těch inteligentnějších příslušníků dané skupiny.³⁰

Jestliže se po dobu trvání evoluční historie lidí dal přísun ekonomických zdrojů spolehlivě předpovědět podle inteligence, potom přirozeně ženy vyvinuly preferenci pro tuto vlastnost u svých potenciálních partnerů pro manželství. Mezinárodní studie zkoumající výběr partnerů zjistila, že ženy skutečně staví vzdělání a inteligenci na páté místo v žebříčku osmnácti žádoucích vlastností. Pokud se tento seznam omezil na třináct žádoucích vlastností, inteligence se umísťovala na celém světě na druhém místě. Ženy hodnotí inteligenci výše než muži v 10 ze 37 kultur. Například estonské ženy řadí inteligenci na třetí z třinácti žádoucích vlastností, zatímco Estonci ji řadí až na páté místo. V ostatních 27 kulturách však kladou obě pohlaví na inteligenci stejný důraz.

Vlastnost inteligence signalizuje mnohé potenciální výhody. Zřejmě mezi ně bude patřit i dobré rodičovství a kulturní vědomosti.³¹ Navíc je inteligence spojená s plynulostí ústního vyjadřování, schopností ovlivnit ostatní členy skupiny, prozíravostí při předvídání nebezpečí a dobrým úsudkem při aplikaci léčivých prostředků. Kromě těchto specifických vlastností s sebou nese inteligence i schopnost řešit problémy. Ženy, které si vybírají inteligentnější muže, se s vyšší pravděpodobností dostanou do výhody v přístupu ke všem důležitým zdrojům.

Pro pojmenování některých situací, které inteligentní lidé běžně zvládají, jsme s Mikem Botwinem požádali 140 mužů a žen, aby se rozpočetli na nejinteligentnější lidi, které znají, a popsali akce, v nichž se jejich inteligence projevuje. Všechny tyto akce poukazují na výhody, které poplynou k někomu, kdo měl to štěstí, že si zvolil za partnera inteligentní osobu. Inteligentní lidé mají tendenci hledět dále, vidět

dané problémy z širší perspektivy a hodnotit je ze všech hledisek, což jim zpravidla umožňuje lepší úsudek a rozhodování. Správně sdělují svá poselství ostatním lidem a citlivě si všímají projevů značících, jak se cítí ostatní, což vypovídá o jejich dobrých sociálních schopnostech. Vědí, kam jít pro vyřešení problému; z toho lze vyčíst dobrý smysl pro úsudek. Inteligentní lidé správně hospodaří s penězi a to ukazuje, že zdroje nebudou ztraceny nebo promrhány. Zvládají úkoly, které předtím nikdy nevykonávali, jen s malými chybami, čímž prokazují vysokou účinnost při řešení problémů a smysl pro správné rozdělení času. Tím, že si ženy zvolí inteligentního partnera, si zvyšují šance na získávání všech těchto výhod.

V kontrastu s těmito výhodami jsou újmy způsobené chováním méně inteligentních lidí. Do jejich projevů chování patří neschopnost reagovat na jemné narážky, povšimnout si vtipu, který všichni ostatní zaregistrovali, či vyslovení špatných věcí v nevhodnou dobu a na nesprávném místě. To vše je považováno za nedostatek společenské vyspělosti. Neinteligentní lidé mají rovněž potíže s vykonáváním jednoduchých slovních instrukcí, těžko chápou, co se jim vysvětluje, a hádají se, když jsou jasně v nepravu. Takové jednání s sebou automaticky nese neschopnost řešit problémy a nespolehlivost v práci, čímž se tito lidé stávají společenskou přítěží. Všechny tyto újmy zasahují ty, již si volí méně inteligentní lidi za partnery.

Pravěké ženy dávaly přednost inteligentním mužům, kteří zvyšovali jejich šance na zabezpečování společenských, materiálních a ekonomických zdrojů pro ně a jejich děti. Protože inteligence je vlastnost s jistým stupněm dědičnosti, předávaly se tyto žádoucí vlastnosti geneticky na další pokolení, čímž se výhody umocňovaly. Moderní ženy napříč všemi kulturami mají tyto preference zažité a každodenně je používají.

Ovšem partner, který se inteligencí příliš odlišuje od ostatních, je méně žádoucí než partner, který svou inteligencí zapadá do kontextu. Osoba s průměrnou inteligencí totiž zpravidla netouží po geniálním partnerovi. Podobnost s ostatními je tedy nanejvýš důležitá pro úspěšné navázání partnerského svazku.

VZÁJEMNÁ SNÁŠENLIVOST

Úspěšné setrvání v dlouhodobém svazku vyžaduje trvalé partnerské spojení na bázi spolupráce při dosahování vzájemně výhodných cílů. Svazky ochromené vnitřními nesváry těžce dosáhnou těchto cílů. Vzájemná snášenlivost obou partnerů v sobě zahrnuje složité předivo dvou odlišných souborů vlastností. Jeden soubor v sobě zahrnuje komplementární povahové rysy nebo vlastnictví zdrojů a schopností, které se navzájem mezi pohlavími liší, čehož důsledkem je dělba práce mezi oběma pohlavími. Tato specializace a rozdělení úloh jsou výhodné pro obě osoby.

Druhý soubor vlastností nezbytný pro to, aby se oba partneři snesli, jsou však ty, které se navzájem dobře mísí. Jsou to tedy takové vlastnosti, kterými jsou si oba druhové podobní. Velké rozdíly mezi vyznávanými hodnotami, zájmy a povahami obou druhů jednoho páru mají za následek neshody a rozdíly. Psycholog Zick Rubin a jeho kolegové studovali po několik let 202 párů, které spolu chodily, aby zjistili, které zůstaly pohromadě a které se rozpadly.³² Přišli na to, že páry, které byly v tomto ohledu různorodé, se rozpadaly rychleji než páry, kde se oba partneři sobě více povahově podobali. Partneři ve 103 párech, které se rozpadly, se více mezi sebou neshodovali v hodnotách přisuzovaných rolím obou pohlaví, postoji k sexu, v romantické lásce a náboženské víře v porovnání s 99 páry, jež zůstaly spolu.

Jedním řešením problému snášenlivosti je tedy vyhledávat partnera, jemuž se sami charakterově podobáme. Na celém světě přednostně vstupují do manželských svazků muži a ženy navzájem si podobní v široké paletě různých vlastností. Tendence žít v páru s podobným člověkem se nejjasněji projevuje v oblasti hierarchie hodnot, inteligence a příslušnosti ke skupinám.³³ Lidé vyhledávají partnery s podobnými politickými a společenskými hodnotami, jako jsou názory na potraty nebo trest smrti, v čemž zkoumané páry dosáhly korelační hodnoty +50. Různorodost názorů na tyto hodnoty vede s vyšší pravděpodobností ke konfliktům. Lidé tedy touží po partnerech podobných rasově, etnicky a nábožensky. Lidé touží i po životním partnerovi podobné inteligence; zde je korelační hodnota +40. Navíc na podobnosti záleží

i v povahových vlastnostech jako extrovertnost, vnímavost a uvědomělost, kde je mezi manžely docilováno korelace +25. Lidé mají rádi takové partnery, kteří sdílejí jejich touhu bavit se na večírcích, jsou-li extrovertní, nebo kteří rádi tráví tiché večery doma, jsou-li introvertní. Lidé, kteří se nebrání zážitkům, preferují partnery, kteří sdílejí jejich zájem o dobrá vína, literaturu a exotická jídla. Uvědomělí lidé preferují partnery, jež stejně jako oni chtějí mít včas zaplacené účty a šetřit peníze pro budoucnost. Méně uvědomělí lidé preferují partnery, kteří mají rovněž zájem žít ze dne na den.

Podobnost u dobře se snášejících párů je zčásti vedlejším produktem faktu, že lidé mají tendenci si brát partnery, kteří jsou jim blízcí, a lidé z jistého okolí chtějí být podobní těm, mezi nimiž žijí. Například podobnost inteligencí v moderních manželstvích může být náhodným důsledkem toho, že lidé s podobnou inteligencí navštěvují stejné vzdělávací instituce. Vysvětlení vycházející z této nahodilosti ovšem nemůže univerzálně platit pro všeobecné preference, které lidé vyjadřují vůči takovým partnerům, kteří si jsou podobní.³⁴ V jedné studii prováděné v Cambridge na párech, které spolu chodí, jsem zjišťoval úroveň inteligence a charakterových vlastností 108 jednotlivců, kteří měli vážnou známost. V odděleném experimentu vyplňovali dotazníky, v nichž měli vyjádřit své preference ideálního partnera z hlediska kvalit, tj. inteligence a charakterových vlastností. Bylo zjištěno, že ženy vyjadřují preference pro partnery, již jim jsou podobní v mnoha ohledech včetně vlastností, jako je nebojácnost, dominance a činorodost, dále vřelost, vlídnost a laskavost nebo zodpovědnost, svědomitost, pracovitost a především inteligence, chápavost, tvořivost. Ti, kdo sami sebe hodnotí v těchto charakterových znacích nízko, vyjadřují touhu po partnerech, kteří v nich také nevykukají.

Vyhledávání podobných protějšků umožňuje elegantní řešení adaptivního problému vzájemné párové snášenlivosti, aby zájmy obou byly maximálně jednotné při úsilí o dosažení společných cílů. Uvažujme ženu, která je extrovertní a má ráda divoké večírky, jež má za manžela introverta dávajícího přednost tichým večerům doma. I když se mohou rozhodnout, že každý bude trávit večery po svém, nesourodost způsobí třenic. Páry, v nichž jsou oba partneři buď introverti, nebo extrover-

ti, se nedostanou do rozbrojů kvůli společně provozovaným činnostem. Manželství levicově orientované ženy s pravičákem nebo odpůrce potratů se zastánkyní práva žen na potrat může sice vést k zajímavým debatám, ale konflikt z toho vyvěrající povede ke zmaření cenného úsilí a energie, neboť jejich cíle si vzájemně odporují a jejich úsilí se vzájemně anulují.

Snad ještě důležitější je okolnost, že páry si podobné maximálně zefektivňují jemnou spolupráci při dosahování společných cílů, jakými je například výchova dítěte, udržování dobrých vztahů s příbuzenstvem a vytváření společenských styků. Pár, který je znesvářený kvůli správné výchově dítěte, máří drahocenné úsilí a energii a rovněž uvádí dítě ve zmatek, neboť to dostává protichůdné pobídky. Hledání podobnosti je prevence proti tomu, aby si páry způsobovaly tyto ztráty.

Další adaptivní výhoda plynoucí z hledání podobnosti vychází ze zajištění dobrého obchodu a vyhnutí se ztrátovému úsilí o navázání partnerského vztahu, jenž by neodpovídal hodnotám, kterými hledající osoba disponuje pro seznamovací trh. Protože charakterové vlastnosti jako vlídnost, svědomitost a inteligence jsou na seznamovacím trhu vysoce ceněny, mohou si ti, kdo jimi disponují, poroučet u svých protějšků těchto vlastností více.³⁵ Ti, kdo tyto cenné osobní hodnoty postrádají, si tak poroučet nemohou a musejí svůj výběr omezit na ty, již mají svou hodnotu podobnou jejich. Hledáním podobnosti se tedy lidé vyhýbají časovým a finančním ztrátám plynoucím z hledání protějšků mimo svůj dosah. Ucházení se o partnera, který daného jednotlivce převyšuje svými osobními hodnotami, s sebou přináší riziko, že člověk bude nakonec opuštěn partnerem s většími šancemi na seznamovacím trhu. Vztahy dvou povahově nepodobných lidí mají tendenci se rozpadat, protože partner, po němž je větší poptávka, může najít štěstí někde jinde.

Hledáním podobnosti se řeší několik adaptivních problémů najednou. Maximalizuje cenu, kterou si člověk může diktovat na seznamovacím trhu, vede ke koordinaci partnerského úsilí, snižuje možnost konfliktů mezi partnery, brání ztrátám ze vzájemně si odporujících cílů, maximalizuje pravděpodobnost dosažení úspěchu a snižuje riziko pozdějšího opuštění nebo rozpadu vztahu.

Zdroje, charakterové vlastnosti, inteligence a podobnost poskytují důležitou informaci o tom, jaké výhody může potenciální partner přinést. Tělesné vlastnosti potenciálního kandidáta na partnerství poskytují také významné informace. Ty se rovněž začlenily do souboru preferencí, které ženy při výběru uplatňují.

VZRŮST A SÍLA

Když vynikající basketbalista Magic Johnson oznámil, že se vyspal s tisíci žen, jasně tím odhalil ženské preference pro partnery disponující tělesnými a atletickými přednostmi. Ten počet je možná šokující, preference nikoliv. Tělesné vlastnosti jako úspěšnost ve sportu, vzrůst a síla s sebou nesou důležité informace, které ženy využívají při rozhodování o volbě partnera.

Důležitost tělesných vlastností pro ženu volící si partnera prostupuje celou živočišnou říší. U druhu zvaného gladiátorská žába (rosnička *Hyla rosenbergi*) jsou samci zodpovědní za vytvoření hnízda a ochranu vajec.³⁶ V procesu dvoření vráží samice záměrně do usazeného samce, kterého si vyhlédla. Pokaždé ho udeří velkou silou, někdy ho i převrátí nebo dokonce vyděsí tak, že uteče. Jestliže se samec pohne příliš nebo vypadne z hnízda, samice urychleně opustí scénu, aby mohla zkoumat dalšího. Většina samic se páří s takovými samci, kteří se při nárazu nepohnou nebo zakolísají jen minimálně. Jen velmi zřídka odmítne samice takového samce, který po jejím nárazu zůstane pevně zakotven. Vrážení napomáhá samicím gladiátorské žaby posoudit, s jakým úspěchem bude samec bránit její potomstvo. Vrážecím testem se zjišťuje fyzickou schopnost samce vykonávat ochrannou funkci.

Žena se někdy dostane do područí většího a fyzicky silnějšího muže, což může vést k jejímu zranění a sexuálnímu ovládnutí spočívajícímu v tom, že je jí bráněno v možnosti zvolit si někoho jiného. K takovému druhu ovládnutí nepochybně v pradávných časech pravidelně docházelo. Studie mnoha skupin lidoopů prokazují, že samčí fyzické a sexuální ovládnutí samic je součástí našeho dědictví po primátech. Primátoložka

Barbara Smutsová žila mezi paviány na afrických savanách, kde studovala jejich vzorce chování. Zjistila, že samice často vytvářejí trvalé „speciální svazky“ se samci, kteří jim a jejich mláďatům nabízejí fyzickou ochranu. Za to samice garantují těmto svým „přátelům“ přednostní sexuální dostupnost během období páření. V podstatě vyměňují samice paviánů sex za ochranu.

Analogicky je pro ženu jednou z výhod, které jí trvalý vztah poskytuje, fyzická ochrana nabízená mužem. Mužova velikost, síla a zdatnost jsou signály pro ženino řešení problému ochrany. Existuje nespočet důkazů pro to, že ženské partnerské preference berou tyto signály na zřetel. Velká skupina žen řadila předložené tělesné vlastnosti mužů podle jejich přitažlivosti či nežádoucnosti. Ženy hodnotí malé muže jako nežádoucí pro trvalý vztah.³⁷ Naopak shledávají u potenciálního trvalého partnera velmi žádoucím, když je vysoký, fyzicky silný a sportovní typ. Další skupina žen typicky udává preference pro muže průměrné nebo nadprůměrné výšky kolem 180 cm jako ideální pro manželství.³⁸ Navíc dvě již zmiňované studie zabývající se osobními inzeráty odhalily, že 80 % žen, které se zmiňují o výšce, požaduje muže, který měří minimálně 180 cm. Snad ještě výmluvnější je zjištění, že na inzeráty podané vyššími muži došlo více odpovědí od žen než na inzeráty podané menšími muži. Vyšší muži randí častěji než muži menší a mají větší okruh potenciálních partnerek. Ženy řeší problém ochrany před agresivními muži alespoň částečně tím, že upřednostňují muže, již mají dostatečnou výšku, sílu a fyzickou zdatnost k jejich ochraně.

Vysocí muži dosahují zpravidla vyššího statusu, a to téměř ve všech kulturách. „Velký muž“ ve společenstvích sběračů a lovců, muž vysokého statusu, je fakticky i velkým mužem po fyzické stránce.³⁹ V západních kulturách vydělávají vysocí muži více peněz, postupují ve svých profesích rychleji a jsou povyšováni častěji a dříve. Jen málo amerických prezidentů měřilo méně než 180 cm... Politici si velmi jasně uvědomují preference voličů. V televizní prezidentské debatě v r. 1988 zabodoval George Bush tím, že stál velmi blízko svého menšího oponenta Michaela Dukakise, s jasnou strategií poukázat na odlišnost jejich vzrůstu. Jak poznamenává evoluční psycholog Bruce Ellis:

Výška s sebou nese spolehlivý signál pro dominanci v sociálních interakcích ... menší policista bude napaden s vyšší pravděpodobností než policista vyšší postavy ... což dává tušit, že ten vyšší nahání více strachu a vzbuzuje u darebáků větší respekt ... muži vyššího vzrůstu jsou v seznamovacích inzerátech podávaných ženami požadováni častěji, na své vlastní inzeráty dostávají více odpovědí a zpravidla mívají hezčí partnerky než muži menšího vzrůstu.⁴⁰

Preference pro muže vyššího vzrůstu se neomezuje pouze na západní kultury. U kmene Mehinaku v brazilské Amazonii, jak zaznamenává antropolog Thomas Gregor, závisí mužská zápasnická dovednost velmi silně na velikosti postavy:

Muž s velkými svaly a impozantní postavou získává snadno spoustu přítelkyň, avšak muži malé postavy opovržlivě nazývaní peritsi jsou na tom špatně. Holý faktor vzrůstu s sebou nese měřitelné výhody ... Silný a svalnatý zápasník, jak říkají vesničané, vzbuzuje strach ... nahání hrůzu, a to mu zjednává respekt. Pro ženy je „nádherný“ (awitsiri), je v kursu poptávky jako milenec i jako potenciální manžel. Triumfuje jak v politice, tak v milostných záležitostech, zkrátka zápasnický šampión ztělesňuje všechny kvality mužnosti. Poražení toto štěstí nemají! Ten, kdo prohrává stále, ať jsou jeho dobré vlastnosti sebelepší, je považován za ztroskotance. Když zápasí, ostatní muži na něho pokřikují posměšné rady... Ženy není tolik slyšet, když pozorují zápasy ze zápraží, ale i ony mají sarkastické poznámky. Žádná z nich není pyšná na to, že má za manžela nebo za milence tělesného slabocha.⁴¹

Barbara Smutsová se domnívá, že v průběhu lidské evoluční historie byla tělesná ochrana jednou z nejdůležitějších věcí, kterou mohl muž ženě nabídnout. Přítomnost agresivních mužů, kteří se snažili o fyzické ovládnutí žen a omezení jejich sexuální volby, měla zřejmě v pradávných dobách důležitý vliv na výběr partnerů ženami. Když vezmeme v úvahu alarmující rozšířenost sexuálního zneužití a znásilnění v mnoha dnešních kulturách, hodnota mužské ochrany se dochovala jako důležitá vlastnost pro výběr partnera až do moderní doby. Mnoho

žen se prostě na ulicích necítí bezpečně a postava urostlého sportovce sexuálně agresivní muže odrazuje.

Vlastnosti jako velikost, síla a atletické předpoklady nejsou jedinými tělesnými atributy, z nichž může žena vyčíst vysokou hodnotu pro budoucí partnerství. Další důležitou vlastností pro přežití je dobré zdraví.

DOBŘE ZDRAVÍ

Ženy na celém světě dávají přednost zdravým mužům.⁴² Ve všech 37 kulturách zahrnutých do mezinárodní studie týkající se výběru partnerů považují ženy dobré zdraví partnera pro manželství za důležité až nepostradatelné. V jiné studii byly ženami posuzovány chabé tělesné předpoklady partnerů v rozsahu od špatného plnění manželských povinností po pohlavní choroby, a to známkou nanejvýš nežádoucí. Biologové Clelland Ford a Frank Beach zjistili, že příznaky špatného zdraví jako otevřené rány, viditelné poškození tkání či vředy jsou všeobecně považovány za odpudivé.⁴³

U lidí je projevem dobrého zdraví kromě tělesného zevnějšku i způsob chování. Například čilost a vitalita, přebytek energie a pružná chůze mohou být prezentovány jen lidmi kypícími zdravím.

Značná důležitost, kterou přisuzujeme dobrému zdraví, se neomezuje na náš lidský druh. Někteří živočichové se honosí dobře viditelnými, nápadnými a pestrými znaky, které jejich majitele zatěžují, avšak signalizují dobré zdraví a vitalitu. Uvažme třeba pestré, zářivé a nápadné opeření páva. Jako kdyby ten páv říkal: „Pohleďte na mě, jsem tak fit, že dovedu unést tohle ohromné a tíživé opeření, a ještě je mi do skoku.“ Záhada pavího ocasu, jež je v tak příkrém rozporu s účelností pro přežití, je už konečně na prahu rozřešení. Biologové William D. Hamilton a Marlena Zuková se domnívají, že nádherné peří slouží jako signál toho, že páv nese jen malou zátěž parazitů, protože pávi, kteří mají na sobě více než průměrný počet parazitů, mají matnější peří.⁴⁴ Obtížné, ale atraktivní opeření signalizuje zdraví a sílu. Pávice preferují pestré opeření, protože jim signalizuje záruku zdraví jejich nositelů.

Jestliže si žena v pradávných dobách zvolila partnera, který nebyl zdravý nebo byl náchylný k nemocím, mělo to pravděpodobně tyto čtyři důsledky: Za prvé vystavila sebe a svou rodinu riziku nákazy nemocí. Za druhé byl její partner méně schopný při výkonu základních funkcí a při poskytování základních výhod pro ni a její děti, jako je jídlo, ochrana, zdravotní péče a výchova dětí. Za třetí její partner čelil vyššímu riziku úmrtí, čímž by se předčasně přerušil přísun zdrojů a žena by byla nucena nést náklady spojené s hledáním nového partnera a s celým procesem seznamování. A za čtvrté – pokud je zdraví částečně dědičné, riskovala by přenos genů špatného zdraví na své děti. Preference zdravých partnerů řeší problém přežití partnerky a s vyšší pravděpodobností zajišťuje přísun zdrojů nadlouho dopředu.

LÁSKA A ZÁVÁZANOST

To, že muž disponuje dobrým zdravím, vyšší pozicí a zdroji, ještě nezaručuje jeho ochotu poskytovat tyto hodnoty jedné vyvolené ženě a jejím dětem. Někteří muži projevují neobyčejnou neochotu ke sňatku, dávají přednost volnosti a vyhledávají jednu dočasnou sexuální partnerku za druhou. Ženy chovají takto váhavé muže v nelibosti a vyčítají jim nechuť zavázat se. Nazývají tyto muže urážlivými termíny jako „paranoik ze závazku“ či „zbabělý na to, aby se zavázal.“⁴⁵ A rozladění žen je pochopitelné. Když uvážíme značné náklady, které ženy nesou v důsledku sexu, těhotenství a porodu dítěte, není divu, že se jim zdá logické, že mají za to právo požadovat od muže závaznost.

Váhu, kterou žena klade na závaznost, si objasníme na následujícím skutečném příběhu (jména jsou změněna). Marek a Zuzana spolu chodili už dva roky a žili společně šest měsíců. On byl celkem zámožný 44letý podnikatel, ona 28letá studentka medicíny. Zuzana na něj tlačila, aby se rozhoupal a vzal si ji – měli se rádi a ona chtěla během několika let mít děti. Ale Marek váhal. Už byl jednou ženatý. Pokud by se ještě znovu ženil, musel si být absolutně jistý, že to bude natrvalo. Když Zuzana dále naléhala na sňatek, nadhodil Marek možnost předmanželské smlouvy. Tomu se vzepřela s odůvodněním, že by to

poškodilo ducha a smysl manželství. Nakonec se dohodli, že do jistého dne (za čtyři měsíce) se on rozhodne tak, nebo onak. Ten den přišel a pak přišly ještě další a Marek se stále nemohl rozhodnout. Zuzana mu sdělila, že jej opouští, odstěhovala se a začala chodit s někým jiným. Marek zpanikařil. Zašel za ní a úpěnlivě ji prosil, aby se vrátila; říkal jí, že se konečně rozhodl a že si ji vezme. Slíbil jí nové auto. Slíbil také, že nebude trvat na předmanželské smlouvě. Ale už bylo příliš pozdě. Markova neochota se zavázat byla pro Zuzanu silným negativním signálem, který definitivně ukončil jejich vztah. Zmizela mu navždy.

Žena v minulosti i v přítomnosti čelí adaptivnímu problému zvolit si muže, který nejen disponuje nezbytnými zdroji, ale vykazuje rovněž ochotu poskytovat tyto zdroje jí a jejím dětem. Tento problém může být těžší, než se na první pohled zdá. Zdroje jsou totiž často přímo vidět, ochota se zavázat nikoliv. Proto je třeba tuto ochotu velmi pečlivě usuzovat ze znaků, které signalizují pravděpodobnost věrnosti při poskytování zdrojů. Jedním z nejdůležitějších projevů závaznosti je láska.

Pocity a projevy lásky nejsou nedávným produktem určitých národů západní civilizace. Láska je univerzální fenomén. Myšlenky, emoce a projevy lásky zažívají lidé všech kultur na celém světě, od Zulu na nejj jižnějším výběžku Afriky po Eskymáky na severu Aljašky. V přehledné práci o 168 rozličných kulturách na celém světě přináší antropolog William Jankowiak dostatečné důkazy o tom, že téměř v 90 % těchto kultur existuje to, co nazýváme romantickou láskou. Ve zbývajících deseti procentech byly antropologické záznamy příliš neúplné, aby mohly existenci fenoménu lásky s určitostí ověřit. Když socioložka Sue Sprecherová se svými kolegy provedla rozhovory s 1667 muži a ženami v Rusku, Japonsku a ve Spojených státech, shledali, že 61 % ruských mužů a 73 % ruských žen bylo zrovna zamilovaných. Odpovídající hodnoty pro Japonsko byly 41 % pro muže a 63 % pro ženy. U Američanů se k momentální zamilovanosti přiznalo 53 % mužů a 63 % žen. Je jasné, že láska není fenoménem omezujícím se na západní kultury.⁴⁶

Pro přesnou identifikaci, co vlastně láska je a jak souvisí se závazností, jsme iniciovali výzkumnou studii projevů lásky.⁴⁷ Napřed jsme požádali 50 mužů a 50 žen z Kalifornské a Michiganské univerzity, aby

si vybavili lidi ze svého okolí, kteří jsou zrovna zamilovaní, a aby popsali projevy těchto lidí, v nichž se odráží nebo ztělesňuje jejich zamilovanost. Další skupina 40 mužů a 40 žen vyhodnotila 115 různých projevů chování podle toho, jak jsou podle jejich názoru typické pro lásku a zamilovanost. Projevy zavázanosti opanovaly první místa žebříčků dotázaných žen i mužů, kteří je svorně hodnotili jako ústřední projev zamilovanosti. Tyto projevy zahrnují zavržení romantických vztahů s jinou osobou, rozhovory o svatbě a manželství, vyjádření touhy mít děti s předmětnou osobou. U mužů signalizují tyto projevy i úmysl zavázat své zdroje jedné ženě a jejím dětem.

Zavázanost má však mnoho složek. Hlavní složkou zavázanosti je věrnost prokazovaná věrností partnerovi v situacích, kdy nejsou spolu. Věrnost signalizuje výlučné zavázání sexuálních zdrojů jednomu partnerovi. Další aspekt zavázanosti je jednosměrné převádění ekonomických zdrojů milované osobě, jako například zakoupení nákladného daru či prstenu. Takové počiny signalizují vážný úmysl „uvázat“ ekonomické zdroje do dlouhodobého vztahu. Emotivní podklad je ještě další složkou ochoty se uvázat. Dá se odhalit z takových vzorců chování, jako je být přítomen v těžkých chvílích a naslouchat partnerčiným problémům. Zavázanost znamená nasměrování toku vlastního času, energie a starostí směrem k partnerčiným potřebám, to vše na svůj účet. Reprodukční úkony rovněž představují přímou oddanost partnerčiným genům. Všechny tyto počiny, které se považují za ústřední projevy lásky, signalizují závazné poskytování sexuálních, ekonomických, citových a genetických zdrojů jedné osobě.

Protože láska je jev celosvětový a protože primární funkcí projevů lásky je signalizovat zavázanost reprodukčně relevantních zdrojů, kladou ženy nejvyšší důraz v procesu výběru partnera na lásku. Aby to potvrdila, Sue Sprecherová se se svými kolegy dotazovala amerických, ruských a japonských studentek, jestli by vstoupily do manželství s někým, kdo má všechny požadované vlastnosti, kdyby do něj nebyly zamilované.⁴⁸ Plných 89 % Američanek a 82 % Japonek odpovědělo, že pro manželství by požadovaly lásku, i kdyby všechny ostatní důležité vlastnosti partnera byly v pořádku. U dotázaných Rusek by si pouze 59 % nevzalo někoho, do něhož nejsou zamilovány, bez ohledu na

hodnotu jeho ostatních požadovaných vlastností. I když lásku vyžaduje jasná většina Rusek, nižší prahová hodnota možná odráží nesmírné obtíže, s nimiž ženy v Rusku hledají vhodného partnera, a to v důsledku značného nedostatku mužů, zvláště pak dobře zaopatřených mužů ochotných jednosměrně investovat své zdroje. Tyto odlišnosti ilustrují vliv kulturního kontextu na proces namlouvání. Nicméně většina žen ve všech třech kulturách považuje lásku za nepostradatelnou složku manželství.

Přímý výzkum preferencí při výběru partnera potvrzuje ústřednost lásky. V jedné studii 162 vysokoškolských studentek byla ze stovek zkoumaných vlastností vyhodnocena zamilovanost potenciálního manžela jako nejpožadovanější kvalita.⁴⁹ Mezinárodní studie o výběru partnera potvrdila důležitost lásky napříč kulturami. Mezi osmnácti možnými vlastnostmi se ukázala vzájemná přitažlivost nebo láska jako nejvýše ceněná vlastnost u potenciálního partnera, a to v hodnocení obou pohlaví, u žen se známkou 2,87, u mužů 2,81. Téměř všechny ženy i muži, od kmenových enkláv v Jižní Africe po pulsující bulváry brazilských velkoměst, dávají lásce nejvyšší známky při hodnocení její nepostradatelnosti pro vstup do manželství. Ženy přiřazují nejvyšší hodnotu lásce, aby si skrze ni zajistily uvázání mužových ekonomických, citových a sexuálních zdrojů.

Pro zajištění dlouhodobé závaznosti je třeba ještě dalších dvou vlastností – laskavosti a upřímnosti. V jedné studii zabývající se osobními inzeráty byla upřímnost nejfrekventovanější vlastností vyhledávanou ženami.⁵⁰ Jiná analýza 1111 osobních inzerátů prokázala, že upřímnost je skutečně ženami nejvyžadovanější vlastnost – ženy ji hledaly téměř čtyřikrát častěji než mužští inzerenti.⁵¹ Upřímnost v seznamovacích inzerátech je šifra pro závaznost, užívaná ženami pro odfiltrování mužů hledajících náhodný sex bez závaznosti.

Na celém světě jsou lidé závislí na laskavosti svých partnerů. Jak bylo ukázáno v mezinárodní studii o výběru partnerů, ženy mají silné preference pro muže laskavé a chápající. Ve 32 ze 37 kultur hodnotí obě pohlaví laskavost stejně, a sice jako jednu ze tří nejdůležitějších vlastností partnera z nabízených třinácti. Jen muži v Japonsku a na Tchajvanu kladou větší důraz na laskavost než ženy. A jen v Nigérii, Izraeli a ve

Francii kladou ženy větší důraz na laskavost než muži. Avšak v žádné kultuře neřadí žádné pohlaví laskavost z nabízených třinácti vlastností níže než na třetí pozici.

Laskavost je trvalá lidská vlastnost skládající se z mnoha složek, z nichž ta nejústřednější je ochota k zavázanosti zdrojů. Tento charakterový rys signalizuje i empatii vůči dětem, ochotu nadřadit potřeby partnerky nad své vlastní a ochotu spíše převádět svou energii a úsilí k partnerčiným tužbám, než je orientovat výlučně a sobecky na vlastní cíle.⁵²

Nedostatek laskavosti dává tušit sobectví, neschopnost či neochotu se zavázat a vysokou pravděpodobnost toho, že druhý partner ponese na svých bedrech většinu zátěže. Například jedna studie nově sezdaných párů se snažila rozpoznat nelaskavé muže na základě jejich sebehodnocení, hodnocení jejich manželek, úsudků osob mužského i ženského pohlaví, které dotazníkovou akci pořádaly, a konečně na základě stížností na tyto muže. Ženy, které se vdaly za nelaskavé muže, si stěžují, že se k nim chovají hrubě jak verbálně, tak fyzicky, například tím, že je bijí či na ně plivou. Nelaskaví muži inklinují k povýšenectví, mínění manželek shazují jako méněcenná a hloupá. Bývají sobečtí, monopolizují si společné prostředky. Jsou nevšímaví, bezohlední, nechodí na smlouené místo včas. Mají i více mimomanželských vztahů, což napovídá, že tito muži jsou neschopni nebo neochotni existovat v monogamním svazku.⁵³ Nelaskaví muži zohledňují hlavně sebe a mají problém uvázat se k čemukoliv, co přesahuje hranice jejich vlastních zájmů.

Protože sex je jedním z nejcennějších zdrojů, který mohou ženy nabídnout, vyvinuly se u nich psychologické mechanismy, které způsobí, že jej nerozdávají jen tak nazdařbůh. Požadují lásku, upřímnost a laskavost, což je způsob, kterým si zabezpečují zavázanost zdrojů přiměřeně hodnotám, které samy dávají mužům. Požadavek lásky a laskavosti napomáhá ženám řešit kritický adaptivní problém zajištění zavázanosti mužových zdrojů, které jí pomohou v přežití a při reprodukci jejího potomstva.

KDYŽ MÁ ŽENA MOC

Pro preference žen pro muže s bohatými zdroji bylo nabídnuto ještě jedno vysvětlení, které se zakládá na takzvané strukturální bezmocnosti žen.⁵⁴ Podle tohoto hlediska vyhledávají ženy partnery, kteří mají moc, postavení a schopnost vydělávat peníze, protože samy jsou většinou vyřazeny z mocenských struktur a z přístupu ke zdrojům. Ženy se pokoušejí socioekonomický status vyvdat, aby získaly přístup ke zdrojům. Muži u svých partnerek tolik neocenují ekonomické zdroje, jako to činí ženy u nich, protože už zdroje mají pod kontrolou a protože ženy obvykle žádné významné ekonomické zdroje nemají.

Společnost kmene Bakweri z Kamerunu v západní Africe ale tuto teorii zpochybňuje. Ukazuje totiž obraz toho, co se stane, když ženy mají skutečnou moc. Ženy kmene Bakweri třímají větší osobní i ekonomickou moc, neboť disponují většími zdroji a je po nich vyšší poptávka než po mužích.⁵⁵ Ženy si zde zajišťují zdroje vlastní prací na plantážích, ale i příležitostným sexem, jenž pro ně znamená lukrativní příjem. Na 100 žen totiž připadá zhruba 236 mužů – nerovnováha vyvěrá z neustálého přílivu mužů přicházejících za prací na plantážích z ostatních částí země. V důsledku této extrémní početní nerovnováhy obou pohlaví mají ženy vysoký stupeň možností pro výběr partnerů. Mají tedy více peněz než muži a více potenciálních ženichů na výběr. Přesto i zdejší ženy mají trvalé preference pro muže s ekonomickými prostředky. Manželky si často stěžují na to, že nedostávají od manželů dostatečnou finanční podporu. A nedostatek ekonomického zaopatřování je skutečně ženami nejčastěji udávaný důvod k rozvodu. Ženy kmene Bakweri vymění své manžely v okamžiku, kdy najdou muže, který jim nabídne více peněz a přinese hodnotnější svatební dar. Ocitnou-li se ženy v pozici, která jim umožní naplnit jejich vyvinuté preference pro muže se zdroji, udělají tak. Tuto jejich klíčovou preferenci pro výběr partnera nezastíní ani fakt, že už většinu ekonomických zdrojů stejně ovládají.

Profesně i ekonomicky úspěšné ženy v USA rovněž vysoce hodnotí zdroje mužů. Studie zkoumající novomanžele se zaměřila na finančně úspěšné ženy, měřeno jejich příjmy, a porovnávala jejich preference pro partnery s preferencemi žen s nižším příjmem. Finančně úspěšné ženy

vydělávaly i více než 50 000 dolarů ročně, některé i přes 100 000 dolarů ročně. Tyto ženy byly vysoce vzdělané, většinou měly vysokoškolský diplom a nechyběla jim ani značná sebedůvěra. Studie prokázala, že úspěšné ženy kladou ještě vyšší důraz než ty méně úspěšné na partnerovo postavení, inteligenci, výšku postavy, nezávislost a sebedůvěru. Snad nejvýmluvnějším faktem je to, že úspěšné ženy vykazují ještě silnější preference pro muže s vysokými příjmy než ženy finančně méně úspěšné. V jiné studii zjistili psychologové Michael Wiederman a Elisabeth Allgeierová, že vysokoškolačky očekávající vysoké výdělky po dokončení studií kladou vyšší nároky na finanční vyhlídky svých potenciálních manželů než ženy očekávající příjmy nižší. Profesionálně úspěšné ženy jako studentky medicíny nebo práv rovněž přikládají velkou důležitost partnerově schopnosti vydělat peníze.⁵⁶ Ovšem muži s malými finančními zdroji a nízkým postavením nebaží po finančních zdrojích partnerek o nic více než muži finančně úspěšní. Když to shrneme, tyto výsledky nejen že nepodporují hypotézu strukturální bezmocnosti, ale přímo jí odporují.

Pojem strukturální bezmocnosti má v sobě element pravdy spočívající v tom, že muži ve většině kultur ovládají zdroje a odstavují ženy od moci. Ale tato teorie nedovede vysvětlit fakt, že muži usilují o odstavení ostatních mužů od moci přinejmenším stejně usilovně, že vznik mužského ovládnutí zdrojů zůstává nevysvětlen, že u žen se nevyvinula fyzická síla k přímému uchvácení zdrojů a že mužské preference pro partnerky jsou naprostou záhadou. Evoluční psychologie podává vysvětlení souboru těchto nálezů. Muži usilují o ovládnutí zdrojů a odstavení ostatních mužů od moci, aby splnili očekávané ženské partnerské preference. Muži, kteří v průběhu evoluční historie nedokázali hromadit zdroje, nedokázali ani získat nějakou partnerku. Silnější těla mužů a jejich mocnější společenské postavení jsou alespoň částečně důsledkem preferencí, které ženy vyjadřovaly v průběhu posledních několika milionů let.

ROZMANITOST PREFERENCÍ ŽEN

Načrtli jsme odpověď na odvěkou záhadu – co vlastně ženy chtějí. Ženy jsou vybíravé, prozíravé a pečlivě posuzují, kdykoliv jde o muže, s nimiž se hodlají dát do svazku, neboť mohou nabídnout dost cenných reprodukčních zdrojů. Ti, kdo vlastní cenné zdroje, je málokdy rozdávají bezhlavě a nepromyšleně. Újmy v podobě reprodukčních následků, které vyvěraly z neprovedeného nebo nezdařeného výběru partnera, by byly pro pradávné ženy příliš těžké. Riskovaly by bití, nedostatek potravy, choroby, zneužívání dětí a opuštění. Prospěch z dobrého výběru – výživa, ochrana a rodičovské investice – byl nepřehlédnutelný.

Stabilní partner s sebou může přinést pokladnici zdrojů. Výběr dlouhodobého partnera disponujícího relevantními zdroji je bezpochyby výjimečně složitý počín. Zahrnuje přinejmenším tucet odlišných preferencí; každá z nich je se vztahem k nějakému zdroji, který usnadní ženě řešit jistý kritický problém.

To, že ženy u svých stabilních partnerů hledají zdroje, je asi zřejmé. Ale protože zdroje nejsou vždy přímo k rozeznání, jsou ženské namlouvací preference zaměřeny na další mužské vlastnosti, jež dávají najevo pravděpodobnost vlastnictví zdrojů nebo možnost jejich získání do budoucna. Vždyť víme, že v mnoha případech peníze samy o sobě na ženy udělají menší dojem než vlastnosti, které možná ke zdrojům povedou, jako je ambicióznost, postavení, inteligence či věk. Ženy tyto vlastnosti velmi pečlivě zkoumají, neboť se z nich dá vyčíst mužův potenciál.

Potenciál ovšem nestačí. Protože mnoho mužů s jasnou perspektivou získat zdroje je vybíravých a často se spokojují s příležitostným sexem, čelí ženy problému si je zavázat. Řešením problému zavázanosti je hledání lásky a upřímnosti. Upřímnost signalizuje mužovu schopnost se zavázat. Projevy lásky signalizují, že už se ženě fakticky zavázal. Avšak mít lásku a zavázanost muže, jenž může být snadno poražen v aréně fyzických schopností, by pro pravěkou ženu bývalo pofidérním ziskem. Ženy, které žily v páru s muži malými, slabými nebo postrádajícími tělesnou zdatnost, riskovaly újmu ze strany ostatních mužů a ztrátu zdrojů společných celému páru. Vysocí, silní a atletičtí muži poskytova-

li pravěkým ženám ochranu. Ženy, které si volily muže částečně i kvůli síle a odvaze, měly lepší vyhlídky na přežití a reprodukci.

Zdroje, závaznost a ochrana je ženě málo platná, když její muž onemocní nebo zemře nebo rozhádají-li se partneři do té míry, že nemohou fungovat jako výkonná jednotka. Důležitost, kterou ženy kladou na mužovo zdraví, jim zajišťuje, že muž bude schopen poskytovat všechno své dobrodiní nadlouho dopředu. A význam, který ženy přikládají podobnosti povah a zájmů, jim pomáhá zajistit konvergenci společně sledovaných cílů. Tyto mnohočetné aspekty ženských preferencí pro výběr partnera tedy plně odpovídají mnohočetným aspektům adaptivních problémů, se kterými se musely naše pramatky vypořádávat po statisíce let.

Naši prapředci byli ovšem konfrontováni s úplně odlišným souborem adaptivních problémů. Pohledme nyní na pravěké ženy očima našich mužských předchůdců hledajících potenciální partnerky.

3

MUŽI CHTĚJÍ NĚCO JINÉHO

KRÁSA SPOČÍVÁ V PŘIZPŮSOBIVOSTI POZOROVATELE.

DONALD SYMONS „WHAT DO MEN WANT?“

Proč se muži žení, to je velká záhada. Protože všechno, co musel pravěký muž udělat pro svou reprodukci, bylo oplodnit nějakou ženu, náhodný sex bez závazku by mu býval stačil. Musely tedy existovat nějaké silné adaptivní výhody, alespoň za jistých okolností, díky nimž evoluce vyprodukovala muže toužící po manželství a ochotné zavázat léta úsilí a investic jedné ženě, a ty zřejmě převážily nad výhodami spočívajícími ve vyhledávání příležitostných sexuálních partnerek.

Jedno řešení této záhady spočívá v základních pravidlech ustanovených ženami. Protože je zřejmé, že mnoho pravěkých žen požadovalo spolehlivé projevy mužovy závaznosti, než svolily k sexu, neochota se uvázat by muže na seznamovacím trhu znevýhodňovala. Muži museli vyhovět ženským požadavkům, jinak zřejmě nedokázali přivábit ty nejatraktivnější ženy a možná nedokázali přilákat vůbec žádné ženy. Ženské požadavky na to, aby svolily k sexu, zřejmě mužům prodražily jejich strategii výlučně se oddávat pouze krátkodobým známostem. V ekonomice reprodukčního počínání byly asi náklady na vyhýbání se stálému partnerskému vztahu tak vysoké, že pro většinu mužů tudy cesta nevedla.

Další ztráty plynoucí z neochoty vstoupit do manželství spočívaly v horším přežívání a v nižším reprodukčním úspěchu mužových potomků. V pradávných drsných podmínkách našich prapředků asi nemluvňata a děti bez delšího zaopatřování obou rodičů a příbuzenstva

s vysokou pravděpodobností zemřely.¹ Dokonce v dnešní době, u indiánů kmene Ache v Paraguayi, když muž zemře v souboji kyji, dospějí často ostatní vesničané ke společnému rozhodnutí zabít jeho děti, a to i přesto, že tyto děti mají žijící matku. Antropolog Kim Hill referoval o případu, kdy byl třináctiletý chlapec zabit poté, co jeho otec zahynul v souboji kyji. Je pravidlem, že u indiánů kmene Ache je úmrtnost dětí, jejichž otcové zahynou, o 10 % vyšší než těch, jejichž otcové jsou naživu. Tak se projevují neúprosné síly přírody u Acheů a tak se asi projevovaly i dříve.

V průběhu evoluční historie dokonce i děti, které přežily bez otcových investic, strádaly kvůli absenci jeho vzdělávacího a společenského spojení, neboť obě tyto hodnoty jim v pozdějším životě usnadnily řešit problémy s namlouváním a s partnerským životem vůbec. Otcové v mnoha kulturách minulosti i přítomnosti měli a mají hlavní slovo při dohadování výhodných manželství pro své syny a dcery. Absence takových výhod poškozovala děti bez otců. Tyto evoluční tlaky, které působily po tisíce generací, reprodukčně zvýhodňovaly muže, kteří se ženili.

Další prospěch z manželství je vyšší kvalita partnerky, již manžel může upoutat. Ekonomika seznamovacího trhu zpravidla vytváří nesymetrii mezi pohlavími v jejich schopnosti získat žádoucího partnera pro trvalý svazek – na rozdíl od dočasných svazků.² Většina mužů může získat mnohem atraktivnější partnerku, pokud jsou ochotni zavázat se k dlouhodobému vztahu. Důvodem je to, že ženy zpravidla touží po trvalém závazku a vysoce žádoucí partnerky jsou v nejlepší pozici dostat to, co chtějí. V kontrastu s tím může většina žen připoutat mnohem atraktivnějšího muže pro dočasný vztah, a sice tím, že mu nabídnou sex bez vyžadování jeho závaznosti. Vysoce postavení muži jsou totiž ochotni slevit ze svých nároků a dopřát si sex s rozmanitými ženami, jestliže půjde o krátkodobý vztah a nebude z něj vyplývat žádný závazek. Muži vyššího statusu zpravidla trvají na vysokých nárocích na manželku a ty většina žen nespĺňuje.

Zůstává záhadou, jaké to přesně byly vlastnosti, které pravěcí muži vyhledávali u svých trvalých partnerek. Pro svou reprodukční úspěšnost si museli pravěcí muži brát ženy se schopností rodit děti. Žena se schop-

ností porodit spoustu dětí měla v reprodukční valutě vyšší hodnotu než žena schopná porodit dětí jen pár nebo vůbec žádné. Muži potřebovali tedy nějaký základ, z něhož by mohli posoudit ženinu reprodukční zdatnost.

Řešení tohoto problému je složitější, než by se mohlo na první pohled zdát. Pravěcí muži měli málo pomůcek pro zjištění, která žena má nejvyšší reprodukční hodnotu. Počet dětí, které žena bude moci během svého života porodit, nemá vytištěný na čele. Není zakódován v její společenské pověsti, ani její rodina není vodítkem. Dokonce i ženy samy postrádají přímé vědomosti o své reprodukční hodnotě.

Pro tuto vlastnost, jež se nedá pozorovat přímo, se nicméně vyvinula preference. U pradávných mužů se vyvinuly mechanismy, pomocí nichž se dala vysledovat ženina ukrytá reprodukční hodnota. Příslušná vodítka zahrnují pozorovatelné rysy žen. Dvě nejzřejmější vodítka jsou mládí a zdraví.³ Staré nebo nezdravé ženy se nemohly reprodukovat v takové míře jako ty mladé a zdravé. Pravěcí muži vyřešili problém nalezení reprodukčně zdatných žen částečně tím, že upřednostňovali právě ty mladé a zdravé.

MLÁDÍ

Mládí je zásadním vodítkem, neboť ženská reprodukční hodnota po dvacítce se vzrůstajícím věkem trvale klesá. Ve věku 40 let je ženská reprodukční schopnost nízká a v padesáti letech se už blíží nule. Reprodukční schopnost žen je tedy omezena na pouhý zlomek jejich života.

Mužské preference se tohoto vodítka drží. Ve Spojených státech muži bez rozdílu projevují touhu po mladších partnerkách, než jsou sami. Vysokoškolští studenti, sledovaní na amerických univerzitách od r.1939, vykazují preferovaný věkový rozdíl 2,5 roku.⁴ Muži, jimž je 21 let, preferují ženy, jimž je v průměru 18,5 roku.

Mužské upřednostňování mládí u žen se neomezuje jen na západní kultury. Když byl antropolog Napoleon Chagnon dotázán, které ženy jsou pro muže amazonského indiánského kmene Yanomamö nejpřitažlivější, odpověděl bez váhání: „Ženy, které jsou moko dude.“⁵ Slovo

moko užívané ve vztahu k ovoci znamená, že ovoce je vhodné ke sklizení. Ve vztahu k ženě znamená, že žena je plodná. Tedy moko dude, když popisuje ovoce, znamená dokonale zralé; když popisuje ženu, znamená, že už má po pubertě, ale ještě nerodila, čili je asi ve věku patnácti až osmnácti let. Srovnatelné informace o jiných kmenech dávají tušit, že muži kmene Yanomamö nejsou ve svých preferencích nijak atypičtí. Muži v Nigérii, Indonésii, Íránu a Indii jsou zaměřeni podobně. Bez výjimky v každé ze 37 společností zkoumaných v mezinárodní studii o výběru partnera upřednostňovali muži manželky mladší, než jsou sami. Nigerijci ve věku 23,5 roku preferují manželky o šest a půl roku mladší, tedy těsně nad sedmáct let. Srbové a Chorvati, kterým je 21,5 let, vykazují přednostní touhu po manželkách přibližně devatenáctiletých. Číňané, Kolumbijci a Kanadané touží po mladších ženách stejně silně jako jejich nigerijští a jihoslovanští soukmenovci. V průměru touží muži ve všech 37 kulturách po manželkách zhruba o 2,5 roku mladších, než jsou sami.

Přestože mladí muži upřednostňují jako manželky mladší ženy, intenzita jejich preferencí se poněkud liší od kultury ke kultuře. Skandinávci ve Finsku, Švédsku a Norsku preferují nevěsty mladší jen o dva roky. Muži v Nigérii a Zambii upřednostňují nevěsty o 6,5 a 7,5 let mladší. V Nigérii a Zambii, kde je praktikována polygamie, si muži, kteří si to mohou dovolit, smějí, stejně jako v mnoha kulturách po celém světě, legálně vzít více než jednu ženu. Protože v polygamiích systémech se starší muži zpravidla prosazují více než v systému monogamním – získat dostatečný majetek pro přilákání více žen trvá totiž déle – větší věkový rozdíl preferovaný nigerijskými a zambijskými muži možná odráží vyšší věk, kdy manželku získají.⁶

Porovnání statistik ze seznamovacích inzerátů v novinách nám odhaluje, že věk mužů silně ovlivňuje jejich preference. Jak muži stárnou, upřednostňují za partnerky ženy čím dál mladší. Třicátníci preferují ženy zhruba o pět let mladší, zatímco padesátníci chtějí ženy o deset až dvacet let mladší.⁷

Vlastní rozhodování o uzavírání manželství potvrzuje preferenci mužů pro ženy tím mladší, čím jsou sami starší. Američtí ženichové převyšují své nevěsty zhruba o tři roky při prvním sňatku, o pět let

při druhém sňatku a o osm let při sňatku třetím.⁸ Mužské preference pro mladší ženy se promítají do sňatkových statistik na celém světě. Církevní dokumenty prokazují, že například ve Švédsku v 19. století si muži, kteří se znovu ženili poté, co se rozvedli, vybírali nové nevěsty mladší v průměru o 10,6 roku. Ve všech zemích na celém světě, kde jsou dostupné informace o věku nevěst a ženichů, v průměru muži převyšují svým věkem nevěsty.⁹ V evropských zemích je věkový rozdíl zhruba v rozsahu od dvou let v Polsku do pěti let v Řecku. Výpočtením průměru ze všech zemí dostaneme, že ženichové jsou o tři roky starší než jejich nevěsty, což je zhruba věkový rozdíl udávaný muži na celém světě. V polygamních kulturách se věkový rozdíl ještě zvyšuje. U kmeny Tiwi v severní Austrálii mívají například muži vyššího postavení manželky o dvacet až třicet let mladší, než jsou sami.¹⁰ Zkrátka dnešní muži preferují mladé ženy, protože zdědili po svých mužských předcích preferenci, která se intenzivně zaměřuje na tento ukazatel ženské reprodukční hodnoty. Tato psychologicky podložená preference se promítá do našeho každodenního namlouvacího rozhodování.

MĚŘÍTKA TĚLESNÉ KRÁSY

Dávání přednosti mládí je však jenom ta nejzřejmější z mužských preferencí vztahujících se k ženině reprodukční schopnosti. Evoluční logika vede k ještě mocnějšimu souboru vlastností, které se staly univerzálním standardem krásy. Stejně jako naše měřítko pro krásu krajiny obnášejí vodítka k její obyvatelnosti, jako je voda, hojnost zvěře, přístřeší, v čemž se podobáme životnímu stylu našich prapředků ze savan, obnášejí naše měřítko pro ženskou krásu vodítka pro rozlišení její reprodukční zdatnosti.¹¹ Krása možná závisí na očích pozorovatele, ale ty oči a hlavně rozum a mysl za nimi se utvářely po miliony let lidské evoluce.

Naším předkům byly dostupné dva druhy pozorovatelných důkazů ženina zdraví a mládí: rysy tělesného zjevu, jako jsou plné rty, jemná a čistá kůže, jasné oči, zářivé vlasy, svalový tonus, a projevy chování, jako je štěrnost, mladistvý krok, živá mimika obličeje, vysoký náboj energie. Tyto tělesné znaky signalizující mládí a zdraví a tedy repro-

dukční kapacitu jsou základními složkami mužských měřítek ženské krásy.

Protože tělesná vodítka a signály, které lze vyčíst z ženina chování, obnášejí nejzřejmější důkazy ženiny reprodukční hodnoty, vyvinuly se u pradávných mužů preference pro takové ženy, které vysílaly tyto signály. Muži, kteří nepreferovali vlastnosti signalizující vysokou reprodukční hodnotu – muži, kteří by dávali přednost šedovlasým ženám postrádajícím jak hebkou kůži, tak pevné napětí svalů – by za sebou zanechali méně potomstva a jejich linie by vymřela.

Clelland Ford a Frank Beach odhalili několik univerzálních vodítek, která přesně odpovídají evoluční teorii krásy.¹² Znaky mládí, jako je hebká a čistá kůže, a znaky zdraví, jako je absence zánětů a boláků, jsou všeobecně považovány za přitažlivé. Jakékoli projevy nemoci nebo vyššího věku jsou považovány za podstatně méně přitažlivé. Nezdravá pleť se vždycky jeví jako sexuální odpudivá. Čistota a zdraví jsou univerzálně atraktivní.

Například o ostrovanech na Trobriandu v severozápadní Melanésii referuje antropolog Bronislaw Malinowski, že „boláky, vředy a praskliny kůže jsou z hlediska milostného styku považovány za přirozeně odpudivé“.¹³ Základními podmínkami pro krásu je naopak zdravý, hustý vlasový porost, zdravé zuby a jemná kůže. Pro ostrovany jsou důležité i další specifické faktory, jako například živé oči a dobře tvarované a spíše plné rty.

Projevy mládí vévodí estetice ženské přitažlivosti. Když ženy i muži porovnávají soubor fotografií tváří žen lišících se věkem, se vzrůstajícím věkem klesá hodnocení jejich svůdnosti.¹⁴ Tato klesající tendence nezávisí na pohlaví nebo věku posuzovatele. Hodnota, již muži přisuzují ženské tváři, však se vzrůstajícím věkem zobrazených žen klesá rychleji, než je tomu v případě posuzování ženských tváří ženami. To svědčí o důležitosti, jakou má pro muže věk jako projev ženské reprodukční schopnosti. Většina klasických psychologických teorií o přitažlivosti předpokládala, že standardy atraktivnosti do sebe lidé vstřebávají vlivem okolní kultury, a tedy se neprojeví dříve, než dítě dospěje do věku minimálně tří až pěti let. Toto konvenční povědomí rozmetala psycholožka Judith Langloisová a její kolegové v práci studující sociální reakce

nemluvnat na různé tváře.¹⁵ Nejprve dospělí vyhodnocovali barevné snímky tváří různých bělošek a černošek z hlediska jejich přitažlivosti. Potom byly nemluvnatům ve věku od dvou do tří a od šesti do osmi měsíců předváděny dvojice těchto fotografií, které se lišily stupněm přitažlivosti. Jak mladší, tak starší nemluvnata se zahleděla déle na krásnější tváře, což dává tušit, že měřítko půvabu se zřejmě projevují již v raném období života. V jiné studii Langloisová s kolegy zjistila, že dvanáctiměsíční nemluvnata projevovala pozorovatelnější potěšení a více hravosti a méně znepokojení a odtažitosti, když měla co do činění s neznámými lidmi majícími na sobě krásné masky, než když jim byly představováni lidé v odpudivých maskách.¹⁶ Ve třetí studii zjistila, že dvanáctiměsíční nemluvnata si hrála významně déle s krásnými panenkami než s panenkami ošklivými. Zdá se, že k tomu, aby se projevíly standardy krásy, není zapotřebí nijakého zácviku. Tyto důkazy vyvracejí běžně rozšířený názor, že k pojmu přitažlivosti člověk dospívá tím, jak je postupně vystavován vlivu okolních kulturních standardů.

Jednotlivé komponenty krásy nejsou ani libovolné, ani kulturně vázané. Když psycholog Michael Cunningham žádal lidi různých ras, aby na fotografiích posoudili přitažlivost tváří žen různých ras, našel velký soulad v názoru, která je krásná a která ne.¹⁷ Například muži z Asie i Ameriky se navzájem shodovali v názoru, která žena z Asie nebo Ameriky je nejkrásnější nebo nejošklivější. Názorový soulad byl rovněž nalezen mezi Číňany, Indy a Angličany, mezi Jihoafričany a Američany, mezi americkými bělochy a černochoy.¹⁸

Nedávný vědecký průlom potvrzuje evoluční teorii ženské krásy. Pro zjištění, co vlastně činí tvář přitažlivou, byly pomocí počítačové grafiky vytvořeny prvky lidské tváře. Ty byly různým způsobem sestavovány, a tak byly vytvářeny nové tváře. Nově sestavené obličejové tváře byly tvořeny různým počtem prvků vzatých z jednotlivých tváří – čtyřmi, osmi, šestnácti nebo třiceti dvěma. Lidé byli žádáni o vyhodnocení přitažlivosti každého nově sestaveného obličejového tváře a zároveň o ocenění každé jednotlivé tváře, z níž se komponovaný obličej skládal. Dospělo se k překvapujícímu výsledku. Komponované obličejové tváře byly bez rozdílu posuzovány jako fyzicky přitažlivější než kterákoliv individuální tvář. Sestava vytvořená ze šestnácti tváří se líbila více než sestava ze čtyř nebo osmi tváří, jako

nejpřitažlivější byla označena sestava ze 32 tváří. Protože sestavování obličejů z individuálních prvků eliminuje nepravidelnosti v obličejích a dělá je symetričtější, zprůměrované čili symetrické tváře jsou atraktivnější než individuální obličej. ¹⁹

Jedním z vysvětlení, proč jsou symetrické tváře považovány za krásnější, pochází z výzkumu prováděného psychologem Steve Gangsteadem a biologem Randy Thornhillem. Ti zkoumali vztah mezi tělesnou symetričností a symetričností tváře a úsudky o celkové kráse. ²⁰ Opakované škodlivé zásahy okolí způsobují během vývoje asymetrie. Mezi ně se nepočítají jenom zranění a tělesné újmy, které mohou být viditelným projevem narušeného zdraví, ale i parazité obývající tělesnou schránku. Protože parazité způsobují tělesné asymetrie, stupeň asymetrie může sloužit jako vodítko ke stavu zdraví jednotlivce a může i označovat míru, do níž byl narušen vývoj jednotlivce různými stresujícími faktory. Například u srpic a u vlaštovek se samci přednostně páří se symetrickými samičkami a spíše se vyhýbají těm, u nichž se projevuje nějaká asymetrie. U lidí je to obdobné. Když Gangstead a Thornhill měřili lidské rysy, jako je šířka stopy, velikost ruky, délka ušního boltce a jeho šířka, a nezávisle nechali posoudit zkoumané jednotlivce podle jejich přitažlivosti, zjistili, že méně symetrickí lidé jsou považováni za ošklivější. Asymetrie člověka se rovněž zvyšuje s věkem. Tváře starých lidí jsou mnohem asymetričtější než obličej mladých lidí, takže asymetrie je dalším vodítkem pro posouzení mládí. Tyto důkazy přinášejí další potvrzení teorie, že vodítka ke zjištění zdraví a mládí jsou obsažena ve standardech přitažlivosti – standardech, které se v životě jednotlivce projevují pozoruhodně brzy.

TĚLESNÉ KŘIVKY

Krása obličejů je jen část celkového obrazu. Ostatní tělesné rysy poskytují rovněž hojnost projevů ženské reprodukční zdatnosti. Standardy ženské tělesné přitažlivosti se v různých kulturách liší. Obnášejí v sobě parametry, jako je štíhlá postava versus postava tělnatá, či bledá versus snědá kůže. Kulturey se také odlišují důrazem, který kladou na specifické

tělesné rysy, jako jsou oči, uši nebo genitálie. Některé kultury, například kmen Nama, odnož Hottentotů v Jižní Africe, považují prodloužené velké stydké pysky za sexuálně přitažlivé a zabývají se tvarováním a proťahováním pysků vulvy kvůli zvýšení vlastní přitažlivosti. Muži v mnoha kulturách preferují velká pevná prsa, ale v několika jiných kulturách, jako například u Azandů ve východním Súdánu či u Gandů v Ugandě, považují muži delší povislá prsa za přitažlivější.²¹

Kulturně nejvíce se lišícím měřítkem krásy je zřejmě preference pro štíhlou versus korpulentní tělesnou stavbu. Tato variace je spojená se sociálním postavením, o němž tělesná stavba vypovídá. V kulturách, kde je jídlo vzácností, jako například u Bushmenů v Austrálii, signalizuje tloušťka blahobyt, zdraví a dostatečnou výživu během vývoje jednotlivce.²² V kulturách s relativní hojností potravy, jako ve Spojených státech nebo v zemích západní Evropy, je vztah mezi tloušťkou a společenským postavením obrácený – bohatí se vyznačují štíhlostí.²³ U mužů se zřejmě nevyvinula samostatná preference pro určitý objem tuku na ženě těle. Spíše se vyvinula preference pro všelijaké rysy spojené s postavením, které se předvídatelně liší v odlišných kulturách. Taková preference samozřejmě nevyžaduje vědomou kalkulaci, ani vědomí nevyužívá.

Studie psychologa Paula Rozina a jeho kolegů odhaluje znepokojující aspekt ženského a mužského nazírání na tlusté versus štíhlé typy postav.²⁴ Američtí muži a ženy si prohlédli devět postav v rozmezí od velmi štíhlé po obézně tlustou. Ženy byly požádány, aby ukázaly tu, která odpovídá jejich ideálu, a byly dotázány na svůj názor na ideální postavu ženy pro muže. V obou případech udaly ženy postavu štíhlejší, než je průměr. Když však byli dotázáni muži, aby zvolili ženskou postavu podle svého vkusu, vybrali si figuru průměrných proporcí. Americké ženy se mylně domnívají, že muži touží po štíhlejších ženách, než tomu je ve skutečnosti. Tyto nálezy protirečí všeobecnému povědomí, že muži touží po velmi štíhlých ženách.

I když se mužské preference pro určité tělesné proporce liší, objevila psychologka Devendra Singhová jednu tělesnou preferenci, která je neměnná – preferenci jistého poměru obvodu pasu k obvodu boků.²⁵ Před pubertou vykazují chlapci i dívky podobné rozvrstvení tuku.

Během puberty však dochází k dramatické změně. Chlapcům ubývá tuk z hýždí a stehen, avšak uvolňování estrogenu u pubertálních dívek způsobuje ukládání tuku v dolních partiích trupu, zvláště na bocích a horní části stehen. V této části těla je objem tělesného tuku u žen o 40 % vyšší než u mužů.

Před pubertou je tedy poměr obvodu pasu k obvodu boků u obou pohlaví podobný. Po pubertě však ukládání tuku do oblasti ženských boků způsobí, že tento poměr se stane významně nižší než u mužů. Zdravé, reprodukčně zdatné ženy mají tento poměr od 0,85 do 0,95. Existuje mnoho důkazů, že poměr obvodu pasu k obvodu boků je přesným ukazatelem ženiny schopnosti se reprodukovat. Ženy, u nichž je tento poměr nižší, vykazují dřívější pubertální endokrinní aktivitu. Vdané ženy s vyšším poměrem pas versus boky mají problémy s otěhotněním a ty, které otěhotní, otěhotní ve vyšším věku než ženy s nižším poměrem pas versus boky. Choroby, jako je cukrovka, vysoký tlak, srdeční problémy, stavy po infarktu a žlučnickové záchvaty, mají prokazatelnou spojitost se způsobem rozvrstvení tuku po těle, který se odráží v poměrných veličinách, nikoliv však s celkovou tučností, která by se vyčetla z celkového zastoupení tuku v těle. Spojitost mezi poměrem pas versus boky a zdravotním i reprodukčním stavem ženy byla pro pravěkého muže spolehlivým vodítkem pro jeho preference při výběru partnerky.

Singhová prokázala, že poměr pas versus boky je mocným nástrojem ženiny přitažlivosti. Ve dvanácti studiích, které prováděla, hodnotili muži přitažlivost ženských postav, které se lišily jak poměrem pas versus boky, tak celkovým objemem tuku. Muži shledávali průměrnou postavu atraktivnější než hubenou nebo tlustou. Avšak bez ohledu na celkový objem tuku muži pokládali ženy s nízkým poměrem pas versus boky za nejpřitažlivější. Ženy s poměrem 0,70 se líbí více než ženy s poměrem 0,80, které jsou naopak považovány za přitažlivější než ženy s poměrem 0,90. Studie s náčrty figur a počítačově vytvořenými fotografiemi přinesly shodné výsledky. A konečně Singhovou provedený rozbor krásky z časopisu Playboy a vítězek soutěží krásy ve Spojených státech za posledních třicet let prokázal neměnnost tohoto trendu. Přestože za tu dobu plakátové krásky a vítězky soutěží krásy zhubly, jejich poměr pas versus boky zůstal přesně stejný – na hodnotě 0,70.

Je ještě jedno možné vysvětlení pro důležitost poměru pas versus boky v evolučně vyvinutých mužských preferencích. Těhotenství mění tento poměr dramatickým způsobem. Vyšší poměr napodobuje těhotenství, což ženám ubírá na přitažlivosti jako manželce nebo sexuální partnerce. Nižší poměr signalizuje naopak zdraví, reprodukční zdatnost a nepřítomnost probíhajícího těhotenství. Mužská měřítko pro ženskou přitažlivost se vyvíjela po tisíce generací a toto spolehlivé vodítko se nedalo přehlédnout.

DŮLEŽITOST TĚLESNÉHO VZHLEDU

Kvůli mnoha vodítkům, která tělesný vzhled ženy zprostředkovává, a kvůli mužským standardům krásy, které se vyvinuly tak, aby odpovídaly těmto vodítkům, je nejdůležitější mužskou preferencí při volbě partnerky její přitažlivost a tělesná krása. Ve Spojených státech byla mužská preference pro tělesnou přitažlivost, celkový vzhled a krásu hojně zdokumentována. Když bylo v 50. letech 20. století požádáno 5000 vysokoškoláků, aby popsali a udali vlastnosti, které má mít jejich budoucí manžel nebo manželka, byla tělesná přitažlivost kritériem, které muži udávali daleko častěji než ženy.²⁶ Už pouhý výčet vlastností udávaný muži prozrazuje jejich hodnotový žebříček. Chtěli, aby žena byla krásná, přitažlivá, pěkná, nádherná, úžasná, dobře vyvinutá a pohledná. Americké vysokoškolačky, alespoň v té době, jen zřídka kladly tělesné vzezření na nejvyšší místo seznamu vlastností ideálních manželů.

Americká studie zahrnující všechny generace přes padesátileté období od r. 1939 do r. 1989 měřila hodnotu, kterou různým vlastnostem svých vyhlédnutých protějšků přisuzují muži a ženy. Osmnáct shodných vlastností bylo posuzováno po zhruba desetiletých intervalech, aby se mohlo stanovit, jak se v USA během doby mění namlouvací preference. Ve všech případech hodnotí muži tělesnou přitažlivost a krásu jako důležitější a více žádanou než ženy.²⁷ Muži zpravidla považují přitažlivost za důležitou, zatímco ženy ji považují za spíše žádoucí, nikoliv však za velmi důležitou. Rozdíl ve významu při posuzování tělesné

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.